

ПОРТРЕТ ВЕТЕРАНА

37 років
ветеранка

УКРАЇНСЬКИЙ
ВЕТЕРАНСЬКИЙ
ФОНД

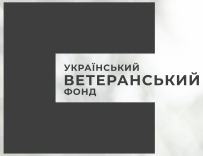
32 роки
ветеран

57 років
ветеран

Дослідження проведено в період
Вересень – жовтень 2023 року

МІНІСТЕРСТВО
У СПРАВАХ
ВЕТЕРАНІВ
УКРАЇНИ

Дослідження підготовлено
навчально-аналітичним відділом
Українського ветеранського фонду
Міністерства у справах ветеранів

Дослідницька група та співавтори:

Кіріллова Юлія – начальник
Відділу навчально-аналітичної роботи
Українського ветеранського фонду

Зновяк Владислава – провідний фахівець
Відділу навчально-аналітичної роботи
Українського ветеранського фонду

Доля Ірина – провідний фахівець
Відділу навчально-аналітичної роботи
Українського ветеранського фонду

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	5
МЕТОДОЛОГІЯ	6
РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ	7
Розділ I. Образ ветерана	7
Розділ II. Повага до ветеранів з боку держави та суспільства	9
Розділ III. Потреби та проблеми ветеранів у цивільному житті	11
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	29

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АТО – Антитерористична операція на сході України

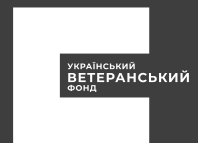
ООС – Операція Об'єднаних сил

рф – російська федерація

ВПО – Внутрішньо переміщена особа

АР Крим – Автономна Республіка Крим

ВСТУП

Українське суспільство продовжує жити в умовах війни, що створює нові виклики для громадян і ставить нові завдання перед державою та громадськістю. Беззаперечною, об'єктивною реальністю для кожного українця стало усвідомлення реалій воєнного часу та оцінка війни, як триваючого та тривалого процесу, який не просто потребує впровадження стратегій виживання, а ставить на рівень національного питання збереження нації шляхом підтримки українцями один одного. Збройна агресія проти української державності актуалізувала питання розширення потреб, усіх без винятку, верств населення, збільшивши соціальні ризики та загрози життю і здоров'ю. Саме тому особливого значення набувають соціологічні дослідження, які б не лише з'ясували громадську думку з певних інформаційних приводів, а й вивчали нові соціальні тенденції, вивчали запити та потреби різних верств населення, однією з яких є ветерани. Аналіз ставлення ветеранів, захисників та захисниць нашої держави до нових реалій сьогодення є необхідним для налагодження роботи виконавчої влади, встановлення конструктивного діалогу в рамках громадянського суспільства та вирішення питань взаємопорозуміння на рівні соціальної взаємодії між громадянами.

У вересні 2023 року Соціологічна група «Рейтинг» за ініціативи Українського ветеранського фонду Мінветеранів провела IV Загальнонаціональне опитування, в рамках якого, зокрема, дослідили ставлення суспільства до ветеранів російсько-української війни, уявлення про образ, потреби та можливі проблеми ветеранів у цивільному житті.

Поточне онлайн опитування ветеранів/ок та військовослужбовців/виць є логічним доповненням загальнонаціонального опитування та комплексних досліджень «Потреби та перешкоди при працевлаштуванні ветеранів», «Потреби ветерана 2023» та «Портрет ветерана 2022», проведених Українським ветеранським фондом за час повномасштабної війни.

МЕТОДОЛОГІЯ

Метою онлайн-опитування є визначення думки безпосередньо ветеранів та діючих військовослужбовців/виць російсько-української війни щодо їхніх актуальних потреб, проблем та сприйняття у суспільстві.

Методологія дослідження складається з двох частин:

1. Емпірична частина включає онлайн-опитування Українського ветеранського фонду серед ветеранів та діючих військовослужбовців.
2. Вторинний аналіз оприлюднених результатів двадцять четвертого загальнонаціонального опитування “Україна під час війни. Образ ветеранів в українському суспільстві”.

Онлайн-опитування військовослужбовців та ветеранів. Український ветеранський фонд провів вчетверте онлайн-опитування серед ветеранів/ок та чинних військовослужбовців/виць. Онлайн-опитування ветеранів проводилося з 10 по 22 жовтня. У опитуванні взяли участь 2457 осіб з-поміж ветеранів та ветеранок, чинних військовослужбовців.

У нашій дослідницькій роботі анонімне онлайн-опитування зарекомендувало себе як надійний інструмент для збору первинних даних та проблематики. У зв'язку з важкодоступністю респондентів вимоги до вибірки не встановлювалися. Опитування є не репрезентативним, проте відображає загальну проблематику цієї цільової аудиторії.

Двадцять четверте загальнонаціональне опитування “Україна під час війни. Образ ветеранів в українському суспільстві”. Аудиторія: населення України віком від 18 років і старші в усіх областях, крім тимчасово окупованих територій Криму та Донбасу, а також територій, де на момент опитування відсутній український мобільний зв'язок. Результати зважені з використанням актуальних даних Державної служби статистики України. Вибірка репрезентативна за віком, статтю і типом поселення. Вибіркова сукупність: 1000 респондентів. Метод опитування: CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing – телефонні інтерв'ю з використанням комп'ютера). На основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів. Помилка репрезентативності дослідження з довірчою імовірністю 0,95: не більше 3,1%. Терміни проведення: 5–7 вересня 2023 р.

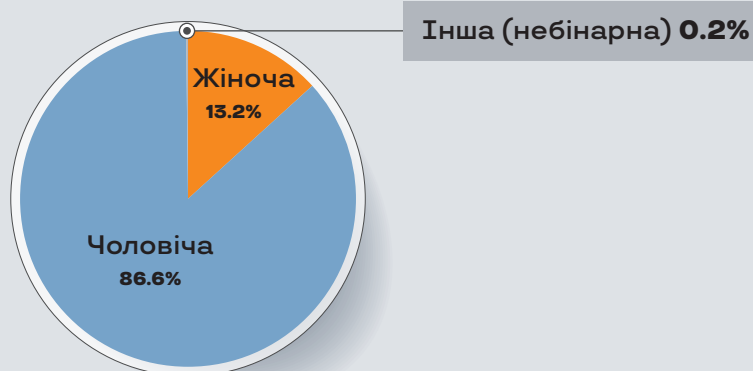
РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

УКРАЇНСЬКИЙ
ВЕТЕРАНСЬКИЙ
ФОНД

Розділ I. Образ ветерана

У цьому розділі висвітлені соціально-демографічні дані про аудиторію опитування. Кількість опитаних склала **2457 осіб**, з них 88,6% – чоловічої статі, 13,2% – жіночої та 0,2% – іншої статі, небінарні особи (див. Діаграма 1).

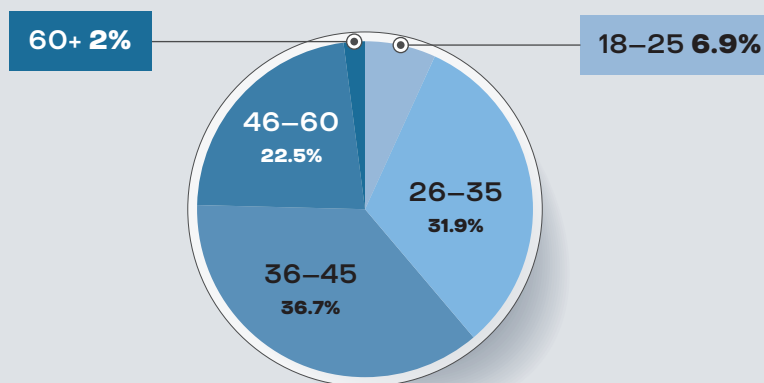
Розподіл респондентів за статтю

Діаграма 1

За віковим розподілом респондентів переважають особи молодого та середнього віку. Так, частка респондентів віком від 18–25 років склала 6,9%; 26–35 років – 31,9%; 36–45 років – 36,7%; 46–60 років – 22,5%; респонденти віком старше 60 років склали 2% усіх опитаних (див. Діаграма 2).

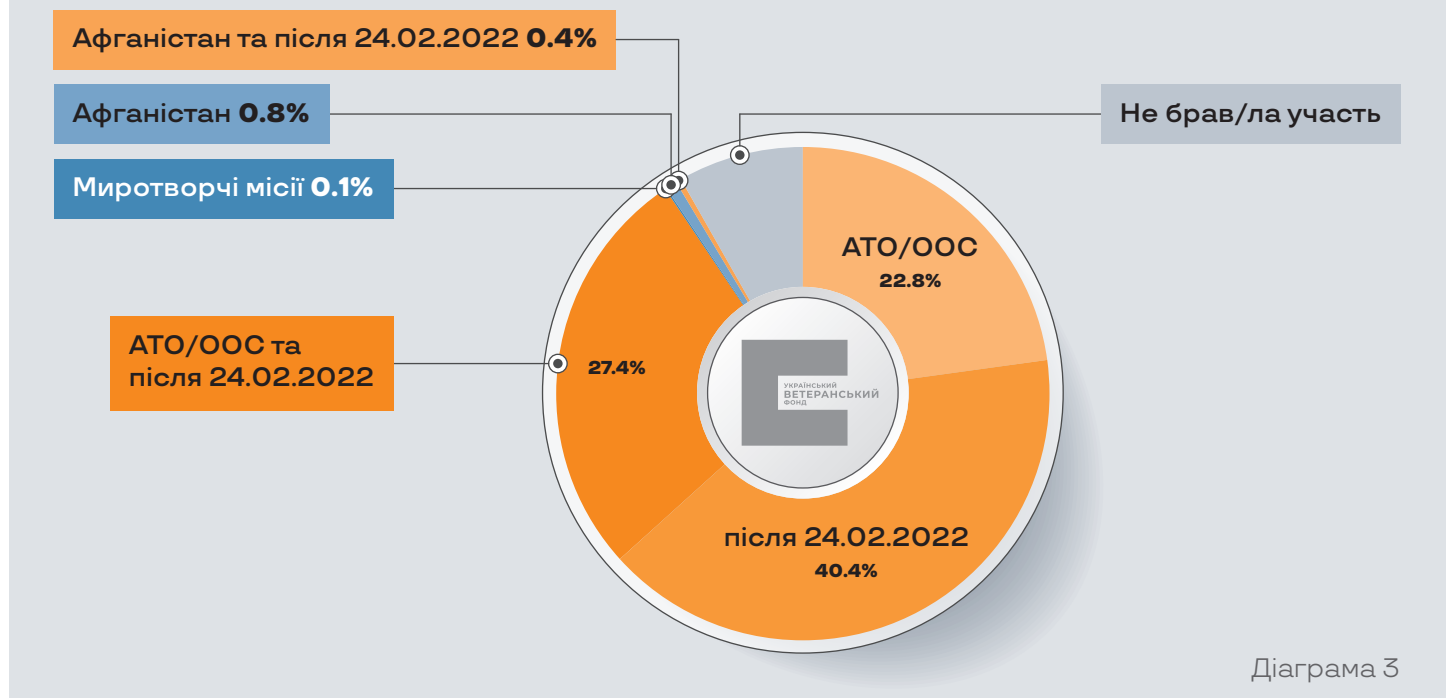
Розподіл респондентів за віком

Діаграма 2

На питання щодо досвіду участі у бойових діях, переважна частка вказали досвід після 24.02.2022 року – 40,4%. Також близько третини опитаних мають бойовий досвід в АТО/ООС та після повномасштабного вторгнення РФ – 27,4%, а близько чверті респондентів з числа ветеранів брали участь у бойових діях лише в період АТО/ООС – 22,8%. Серед опитаних також присутні учасники бойових дій в Афганістані, їх частка загалом склала 1,2%. Водночас, не брали участь у бойових діях досі 7,8% опитаних (див. Діаграма 3).

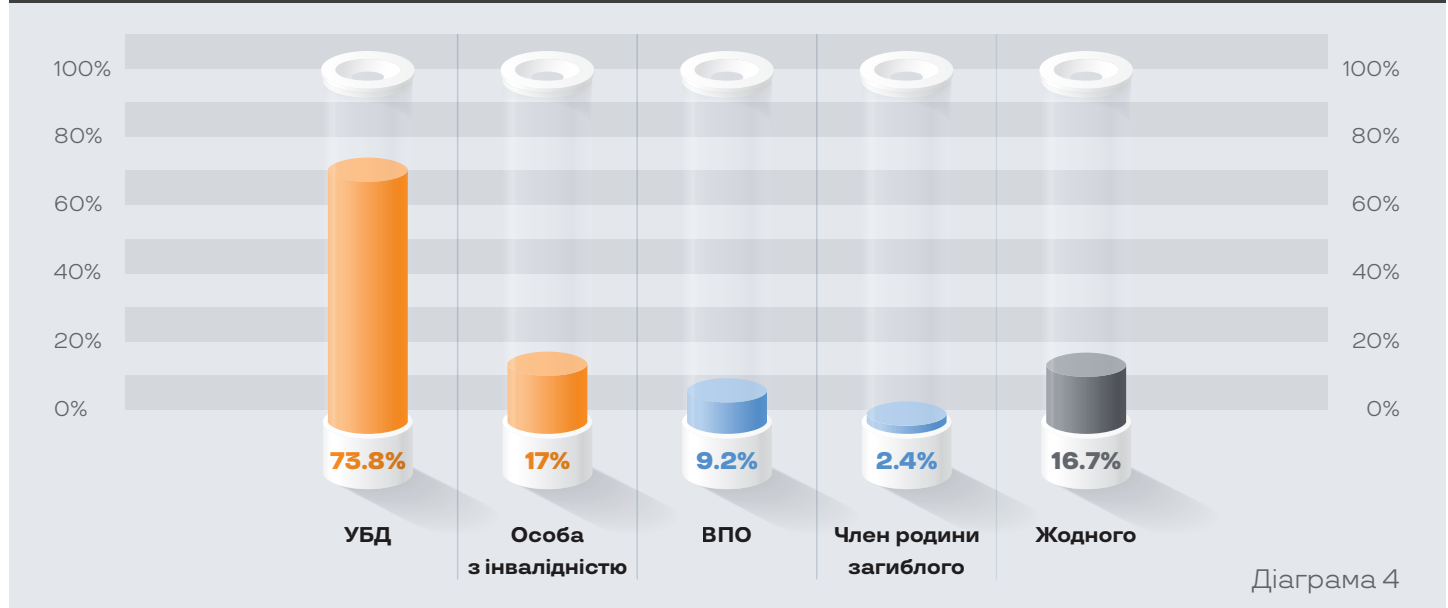
Досвід участі в бойових діях

Абсолютна більшість опитаних – 73,8%, мають статус учасника бойових дій. 17% – мають статус особи з інвалідністю внаслідок війни; 9,2% – мають статус ВПО; 2,4% – член родини загиблого. 16,7% опитаних не мали жодного статусу на час проведення опитування (див. Діаграма 4).

Статус респондента

Респонденти мали можливість обрати кілька варіантів

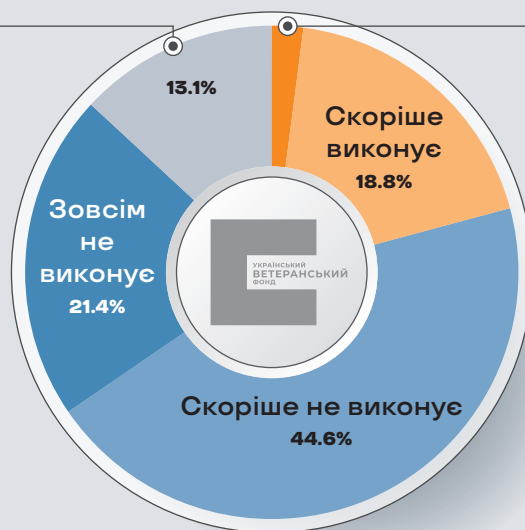
Розділ II. Повага до ветеранів з боку держави та суспільства

У цьому розділі представлено результати опитування, що вказують на те, як ветерани оцінюють повагу з боку суспільства та підтримку з боку держави. Відповідаючи на питання "На Вашу думку, чи виконує сьогодні держава свої зобов'язання перед ветеранами?", близько половини респондентів – 44,6%, відповіли, що держава скоріше не виконує свої зобов'язання. Натомість 18,8% опитаних вважає, що скоріше виконує. 1/5 частина респондентів вважає, що держава зовсім не виконує свої зобов'язання перед ветеранами, а 2% відповіли навпаки – цілком виконує. Для близько 13% респондентів було важко дати відповідь на дане питання (див. Діаграма 5).

Чи виконує сьогодні держава свої зобов'язання перед ветеранами на думку самих ветеранів

Важко відповісти

Цілком виконує 2%

Діаграма 5

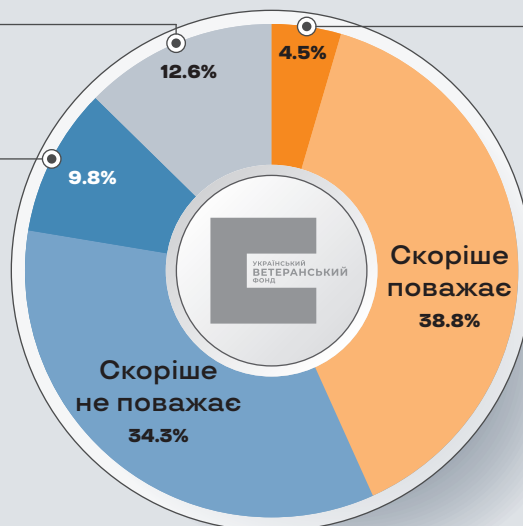
У свою чергу на питання "Як Ви вважаєте, чи поважає суспільство сьогодні ветеранів?" 38,8% відповіли, що скоріше поважає, а 34,3% – скоріше не поважає. Про те, що зовсім не поважає ветеранів українське суспільство вказали 9,8% опитаних ветеранів, а навпаки – однозначно поважає – відповіли 4,5% опитаних. Для 12,6% було важко дати відповідь на це питання (див. Діаграма 6).

Чи поважає суспільство сьогодні ветеранів на думку самих ветеранів

Важко відповісти

Однозначно поважає

Зовсім не поважає

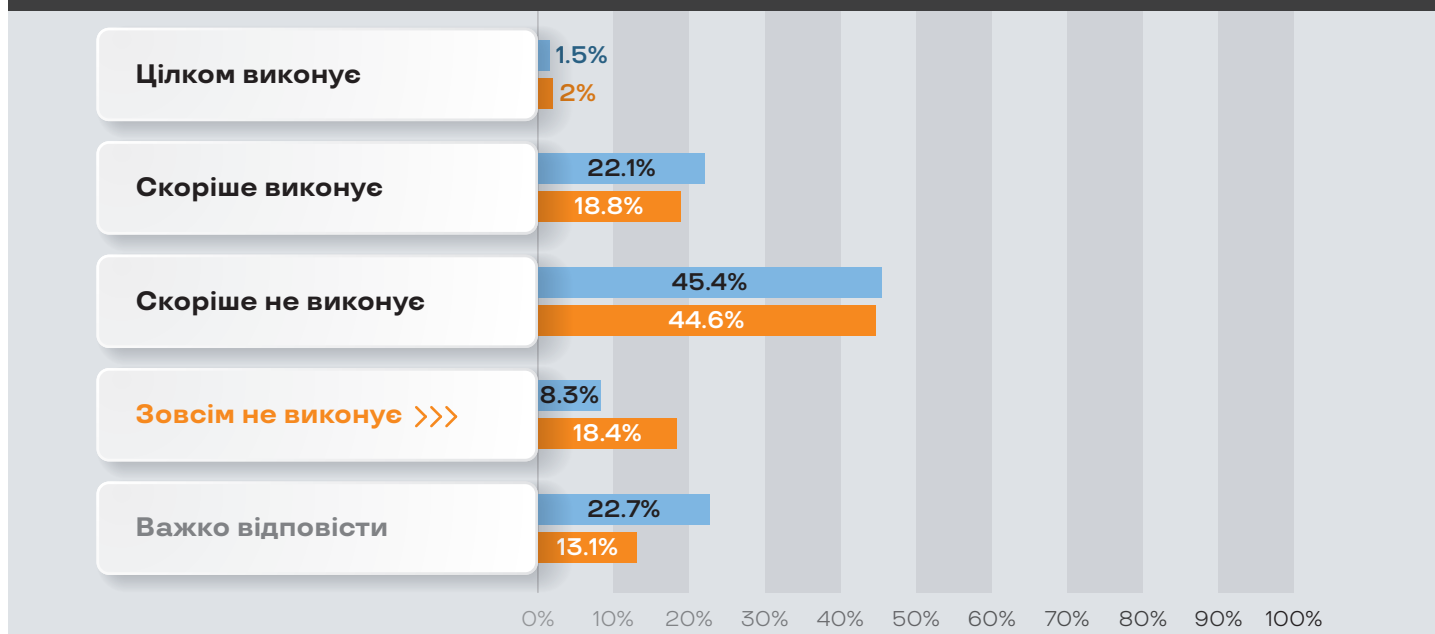

Діаграма 6

Порівняльний аналіз. Вперше за час повномасштабного вторгнення питання щодо виконання державою власних зобов'язань перед ветеранами та поваги до ветеранів з боку суспільства було висвітлено у лютневому онлайн-опитуванні ветеранів, що було проведено Українським ветеранським фондом у рамках дослідження "Потреби ветеранів 2023". У лютневому опитуванні взяли участь 1247 респондентів, 92% з яких – чоловіки. **Порівнюючи результати двох опитувань** на запитання "Чи виконує держава свої зобов'язання перед ветеранами?" в обох опитуваннях переважна більшість опитаних вказала "скоріше не виконує". Водночас, у актуальному дослідженні кількість респондентів, на думку яких держава зовсім не виконує своїх зобов'язань, є більше, ніж вдвічі більшою (див. Діаграма 7)

Чи виконує держава свої зобов'язання перед ветеранами на думку самих ветеранів лютий 2023 / жовтень 2023

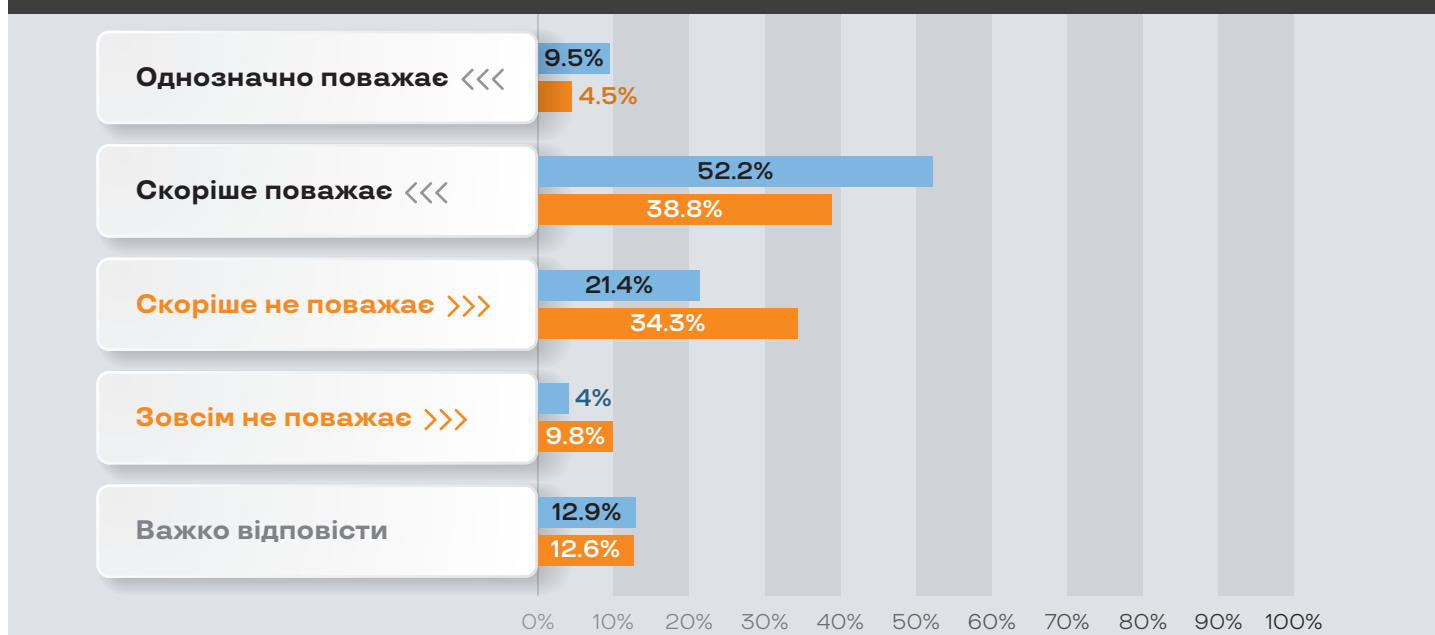
Діаграма 7

На питання "Чи поважає суспільство ветеранів?" в обох опитуваннях переважають позитивні відповіді та в актуальному дослідженні спостерігається суттєве зростання негативних відповідей (див. Діаграма 8).

Чи поважає суспільство ветеранів на думку самих ветеранів лютий 2023 / жовтень 2023

Діаграма 8

З огляду на порівняння отриманих протягом року показників, можемо спостерігати відсутність позитивних змін в оцінці ветеранами поваги та підтримки з боку держави та суспільства. Суттєвих змін зазнало сприйняття ветеранами поваги з боку суспільства – зростає частка учасників бойових дій, які вважають, що суспільство не поважає ветеранів.

Загальнонаціональне опитування. У вересні 2023 року Соціологічною групою “Рейтинг” за ініціатииви Українського ветеранського фонду Мінветеранів було проведено “Двадцять четверте загальнонаціональне опитування. Україна під час війни. Образ ветеранів в українському суспільстві” (попередні опитування зазначеної теми мали місце у липні 2022 р., та січні 2023 р.). Загальнонаціональне опитування охоплювало все населення України віком від 18 років, не включаючи населення анексованої АР Крим та окупованої частини Донбасу, а також територій, де на момент опитування відсутній український мобільний зв'язок. Загальна вибіркова сукупність опитування дорівнює 1000 респондентів та є незмінною для усіх трьох опитувань. У контексті поглибленого дослідження обраної проблематики доречним є врахування позицій та думок суспільства в цілому. Враховуючи різницю у методах збору даних, підходах до визначення вибіркової сукупності, результати загальнонаціонального опитування розглядаються окремо, без використання методу порівняння.

Так, опитування групи “Рейтинг” засвідчує стійку тенденцію до зменшення кількості тих респондентів, хто вважає, що держава виконує свої зобов'язання перед ветеранами: у вересні 2023 року – 33%, у січні 2023 року – 53%, а у серпні 2022 року – 69%. У вересневому опитуванні простежується збільшення загальної частки тих, хто вважає, що держава “зовсім не виконує” та “скоріше не виконує” зобов'язання. Цей показник сумарно дорівнює майже половині відповідей респондентів – 49% (відповідно 11% + 38%), у той час як у липні 2022 року цей же показник дорівнював лише 19%.

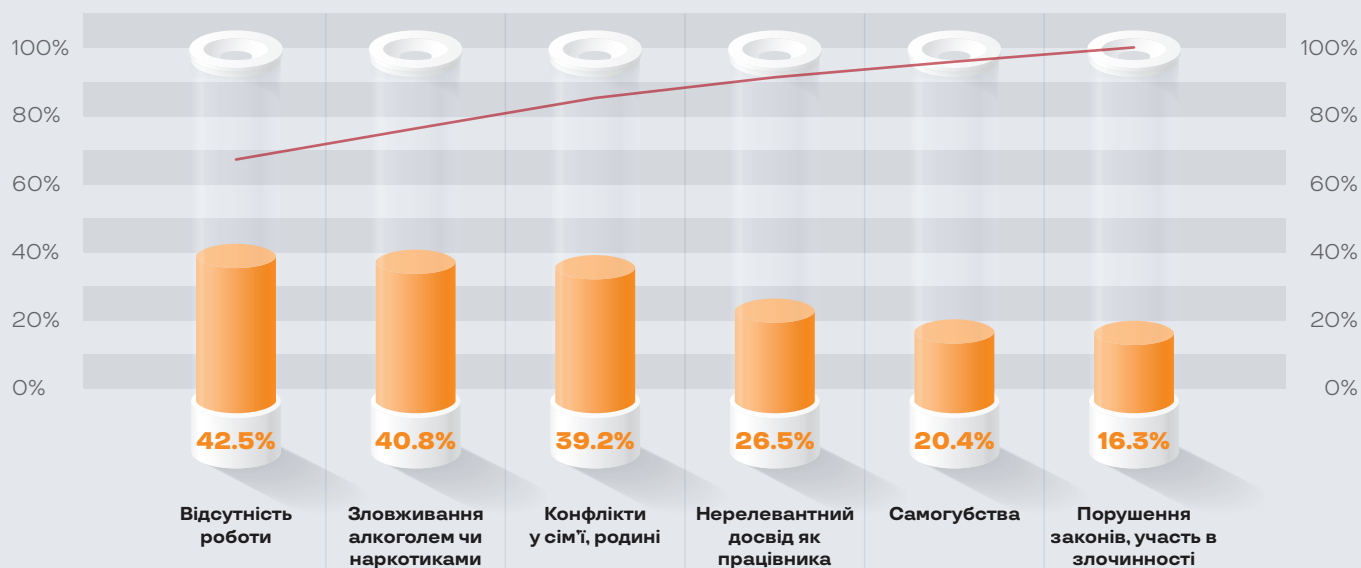
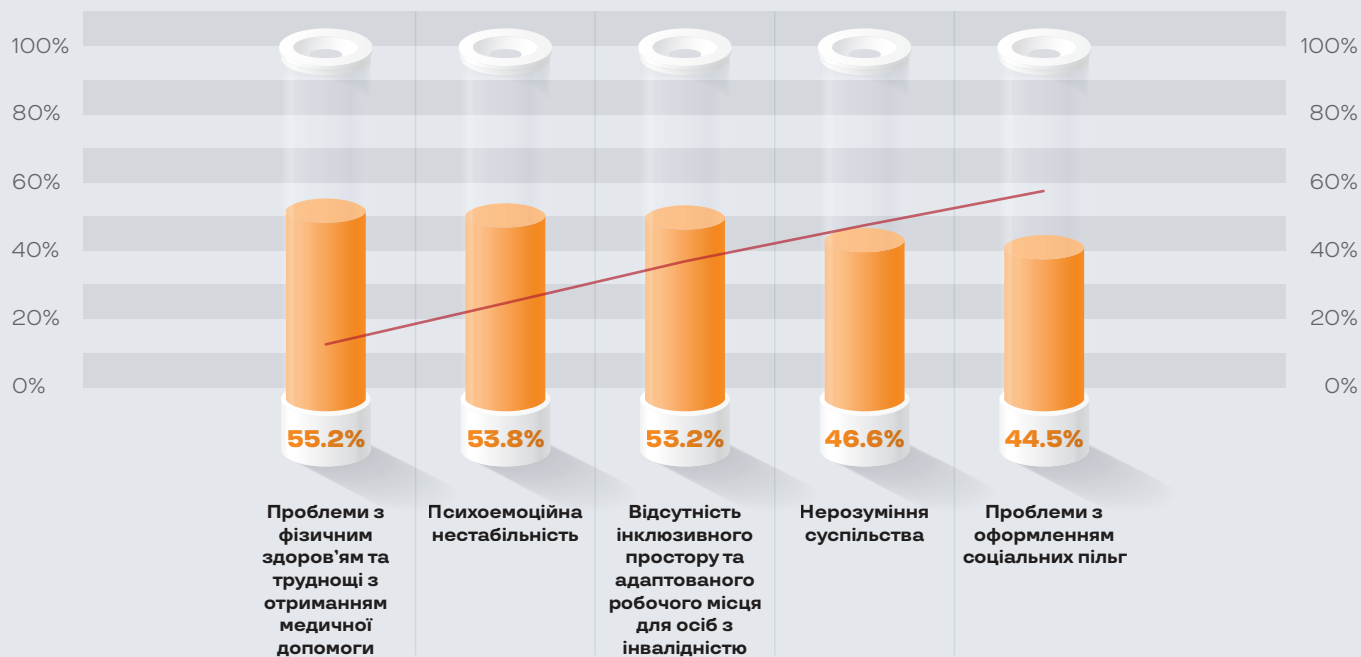
У той же час серед думок респондентів зберігаються доволі високі показники рівня поваги у суспільстві до ветеранів. З цим погоджується 79% респондентів серед тих, хто брав участь у вересневому опитуванні (“однозначно поважає” – 25% + “скоріше поважає” – 54%).

Розділ III. Потреби та проблеми ветеранів у цивільному житті

У цьому опитуванні ветерани мали можливість оцінити ступінь ймовірності виникнення різних негативних явищ у житті ветеранів після повернення з російсько-української війни. Зокрема, на думку опитаних існує висока ймовірність появи таких явищ як: проблеми з фізичним здоров'ям та труднощі з отриманням медичної допомоги – 55,2% респондентів; психоемоційна нестабільність – 53,8%; відсутність інклюзивного простору та адаптованого робочого місця для осіб з інвалідністю – 53,2%; нерозуміння суспільства – 46,6%; проблеми з оформленням соціальних пільг – 44,5%; відсутність роботи – 42,5% (див. Діаграма 9).

Оцініть ступінь ймовірності виникнення таких явищ у житті ветеранів після повернення з російсько-української війни

Дуже ймовірно

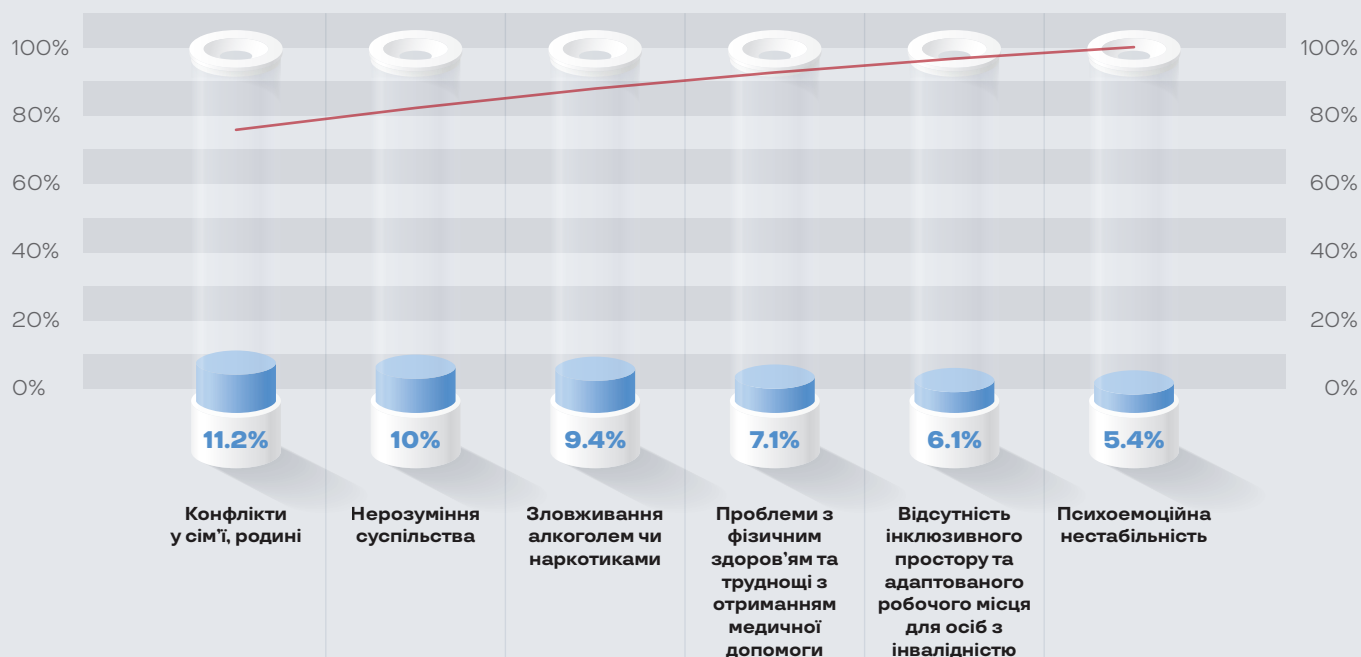

Діаграма 9

Водночас, переважно малоймовірним респонденти вважають появу таких явищ як: порушення законів, участь в злочинності – 36,6% та самогубства – 29,1% (див. Діаграма 10).

Оцініть ступінь ймовірності виникнення таких явищ у житті ветеранів після повернення з російсько-української війни

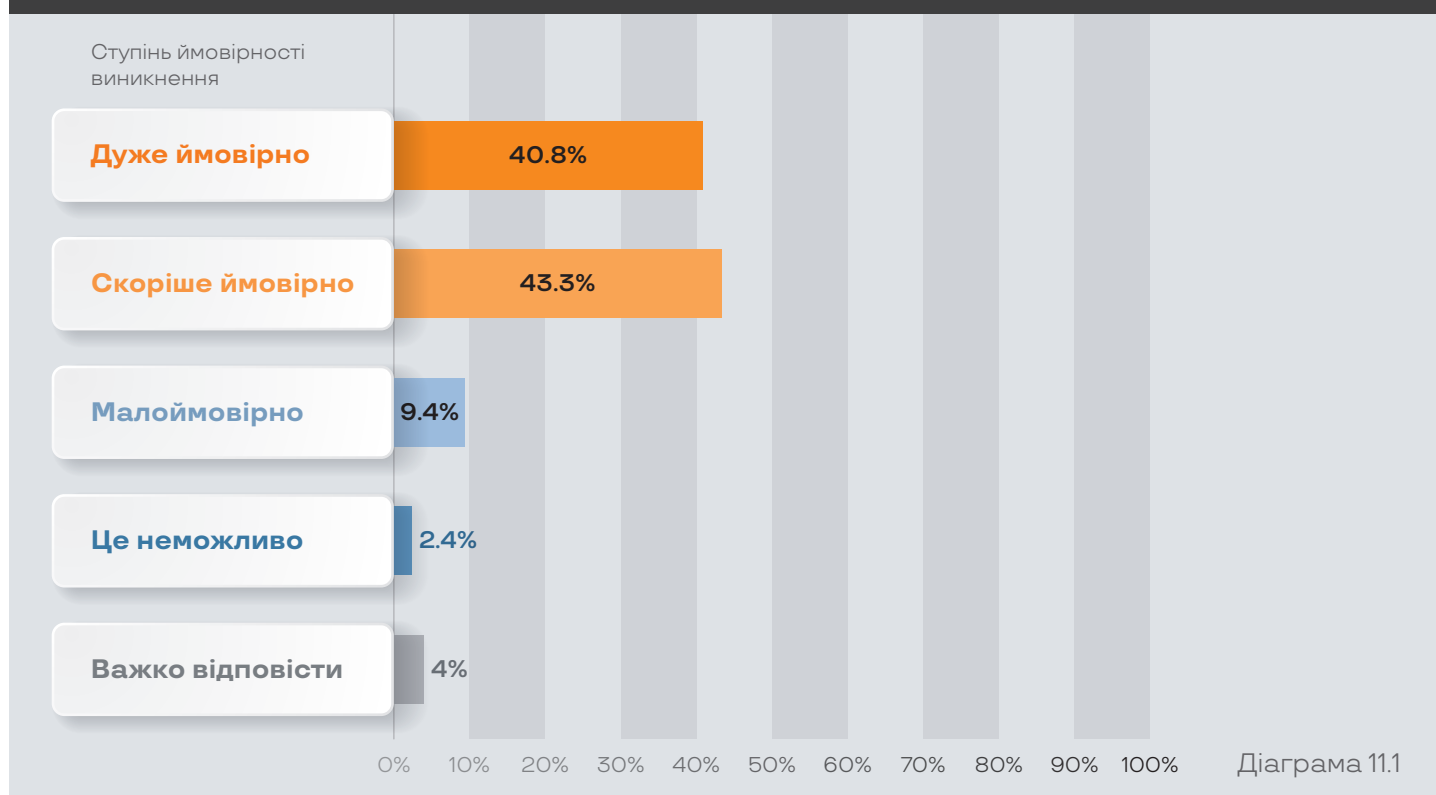
Малоймовірно

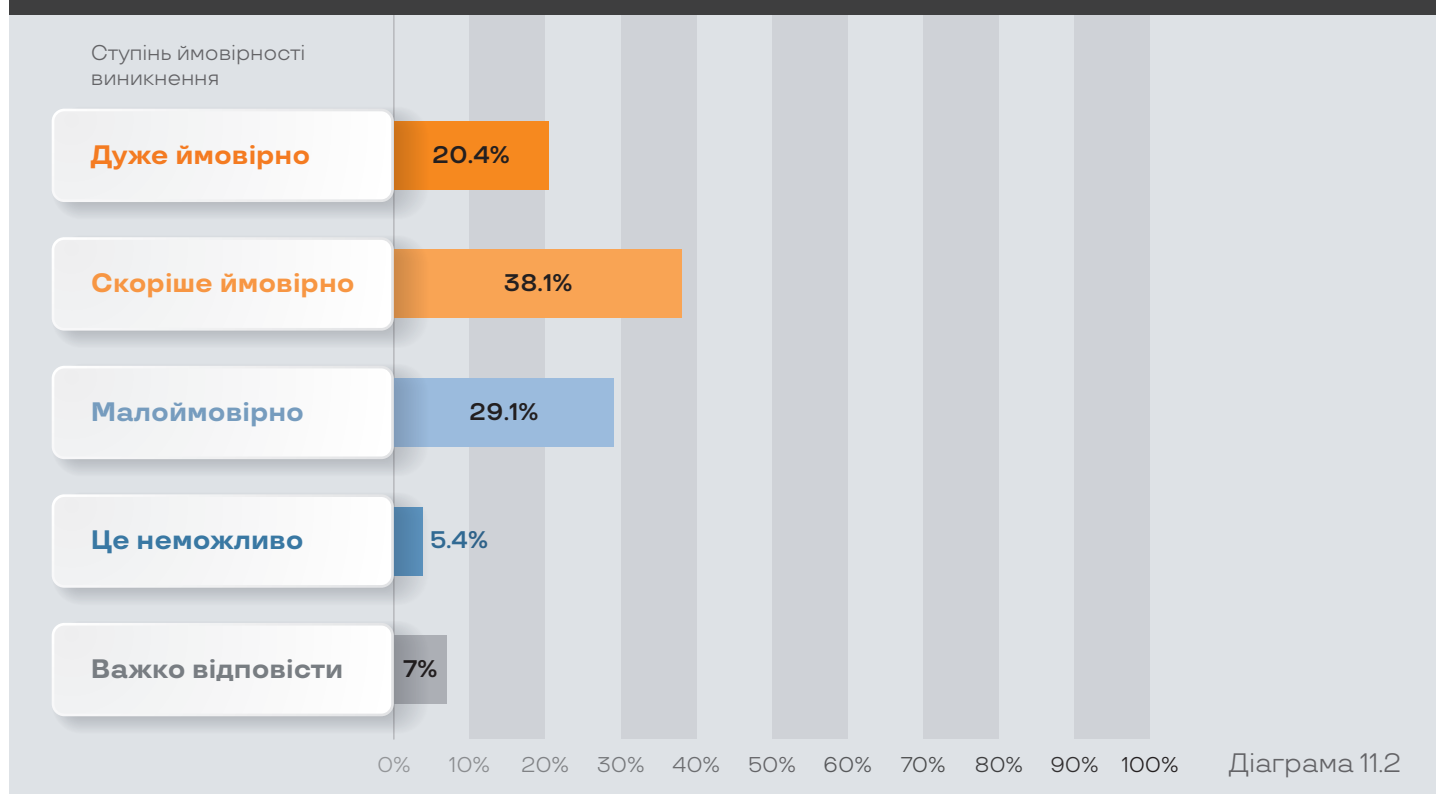
Діаграма 10

Деталізовані результати отриманих відповідей респондентів на питання "Оцініть ступінь ймовірності виникнення таких явищ у житті ветеранів після повернення з російсько-української війни?" наведені у діаграмах нижче по тексту (див. Діаграми 11.1 – 11.11).

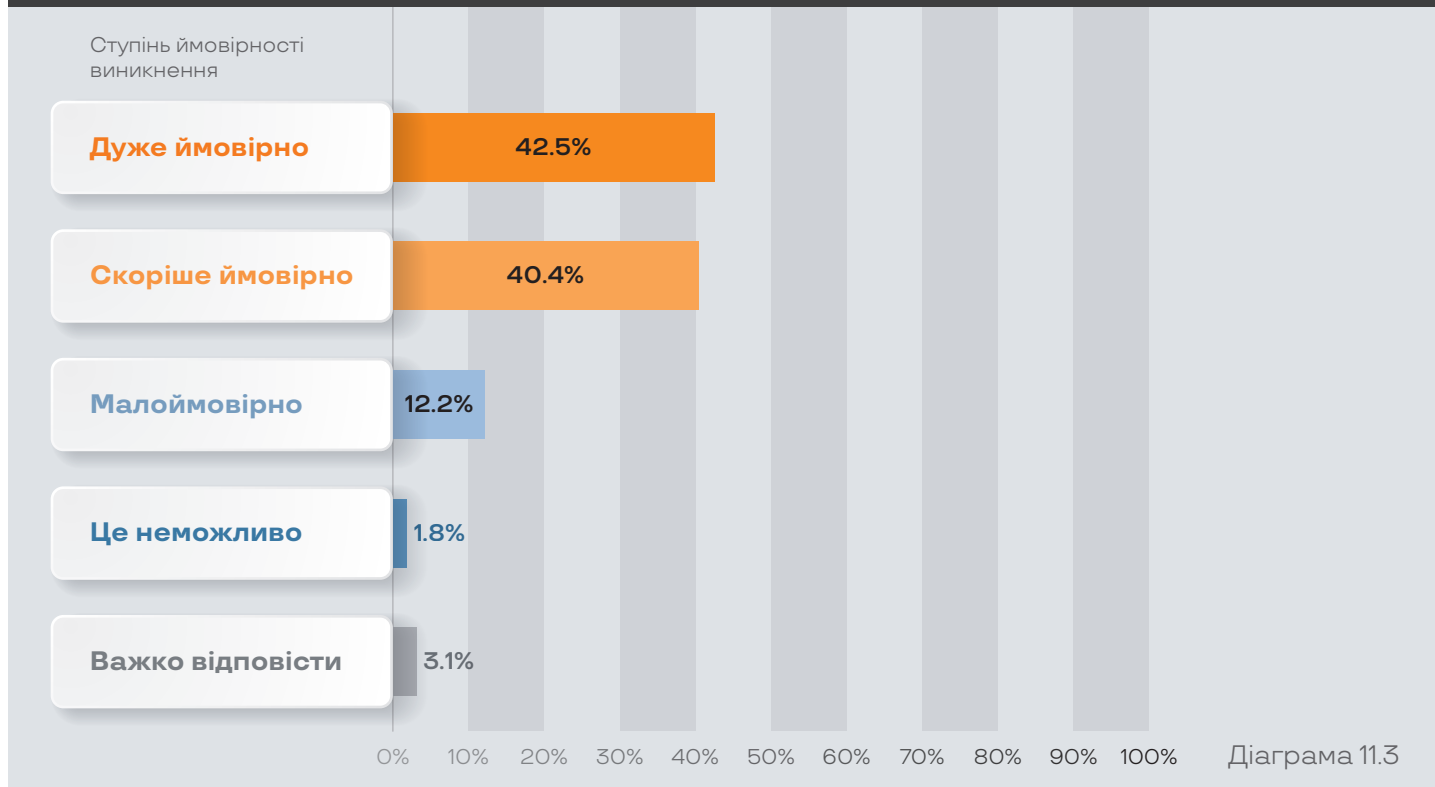
Зловживання алкоголем чи наркотиками

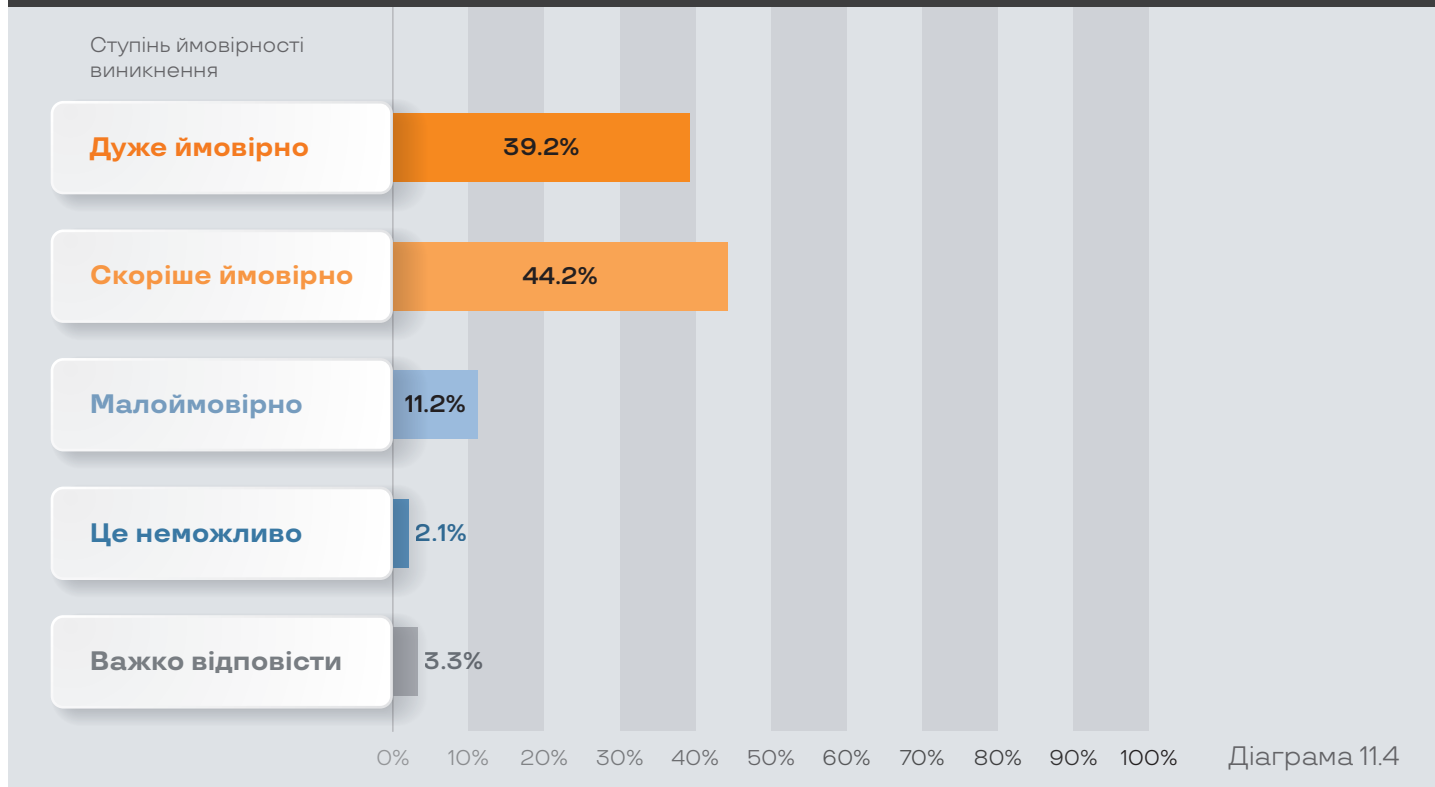
Самогубства

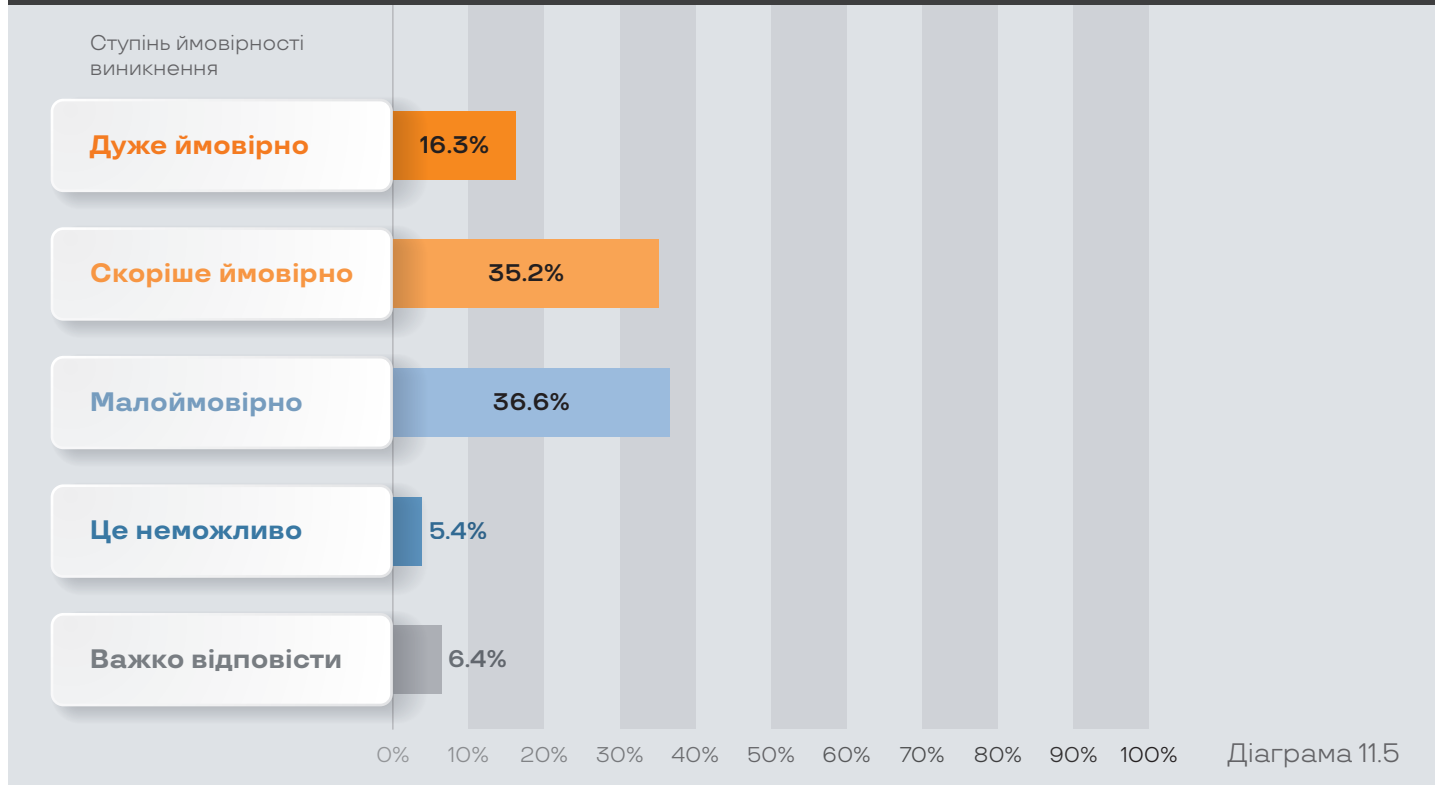
Відсутність роботи

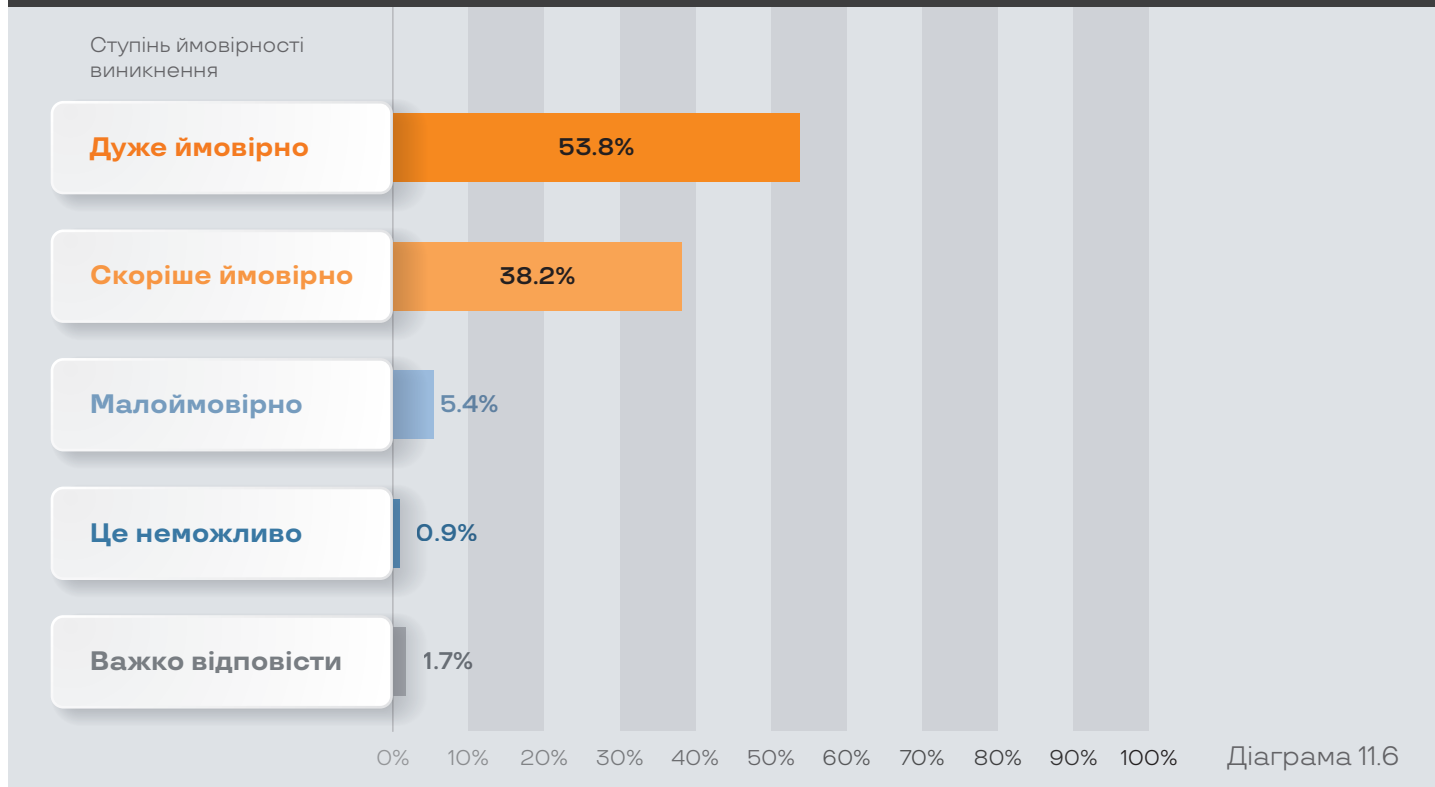
Конфлікти у сім'ї, родині

Порушення законів, участь у злочинності

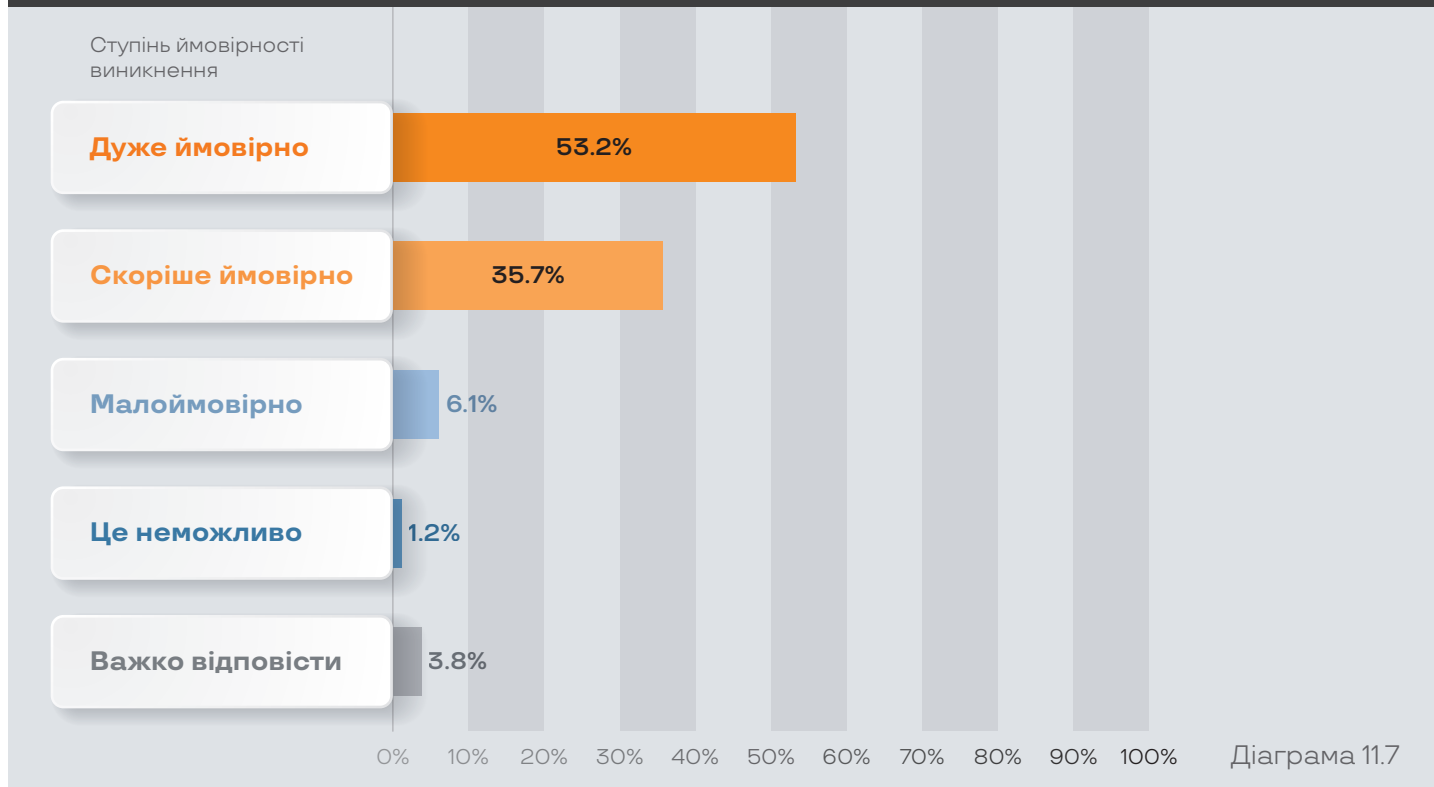

Психоемоційна нестабільність

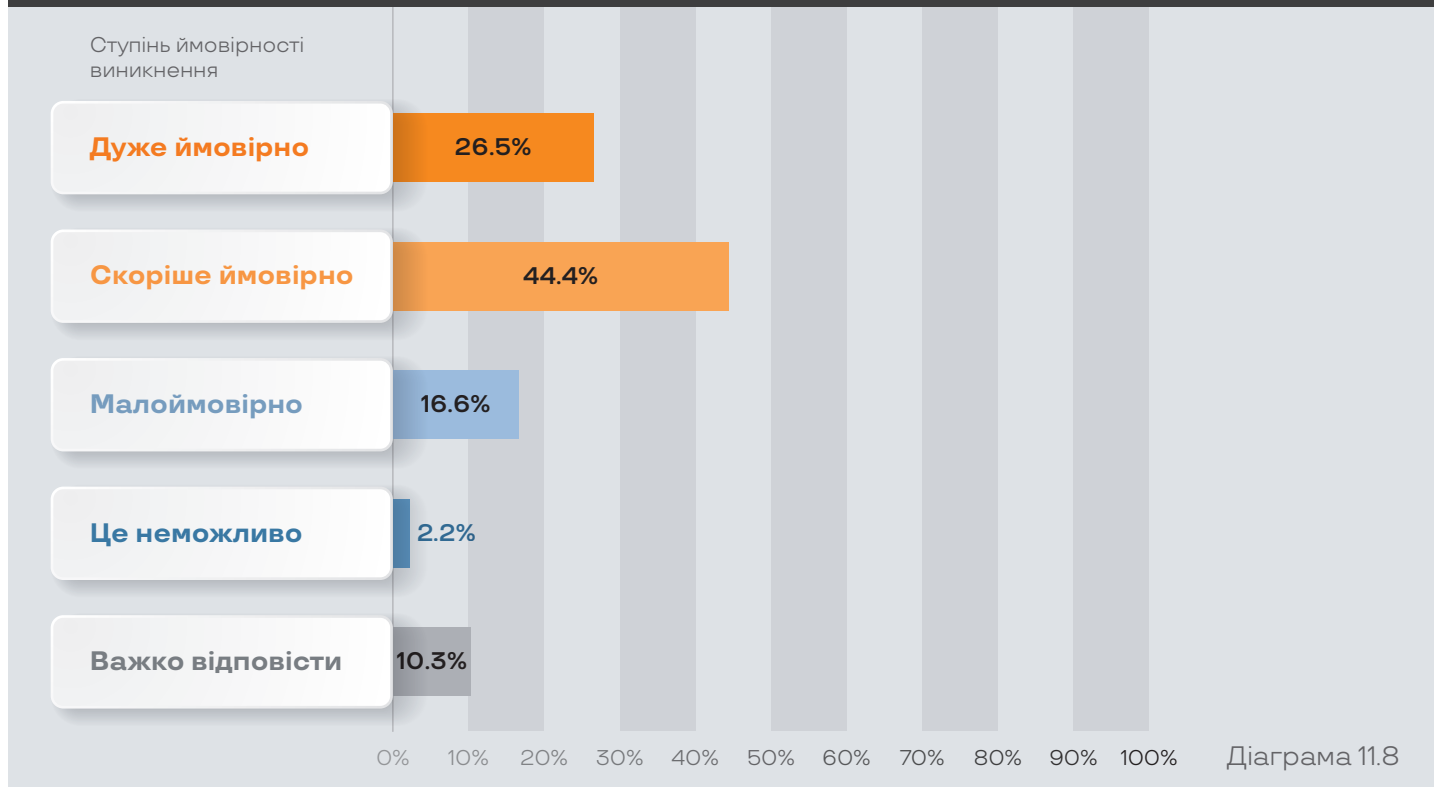

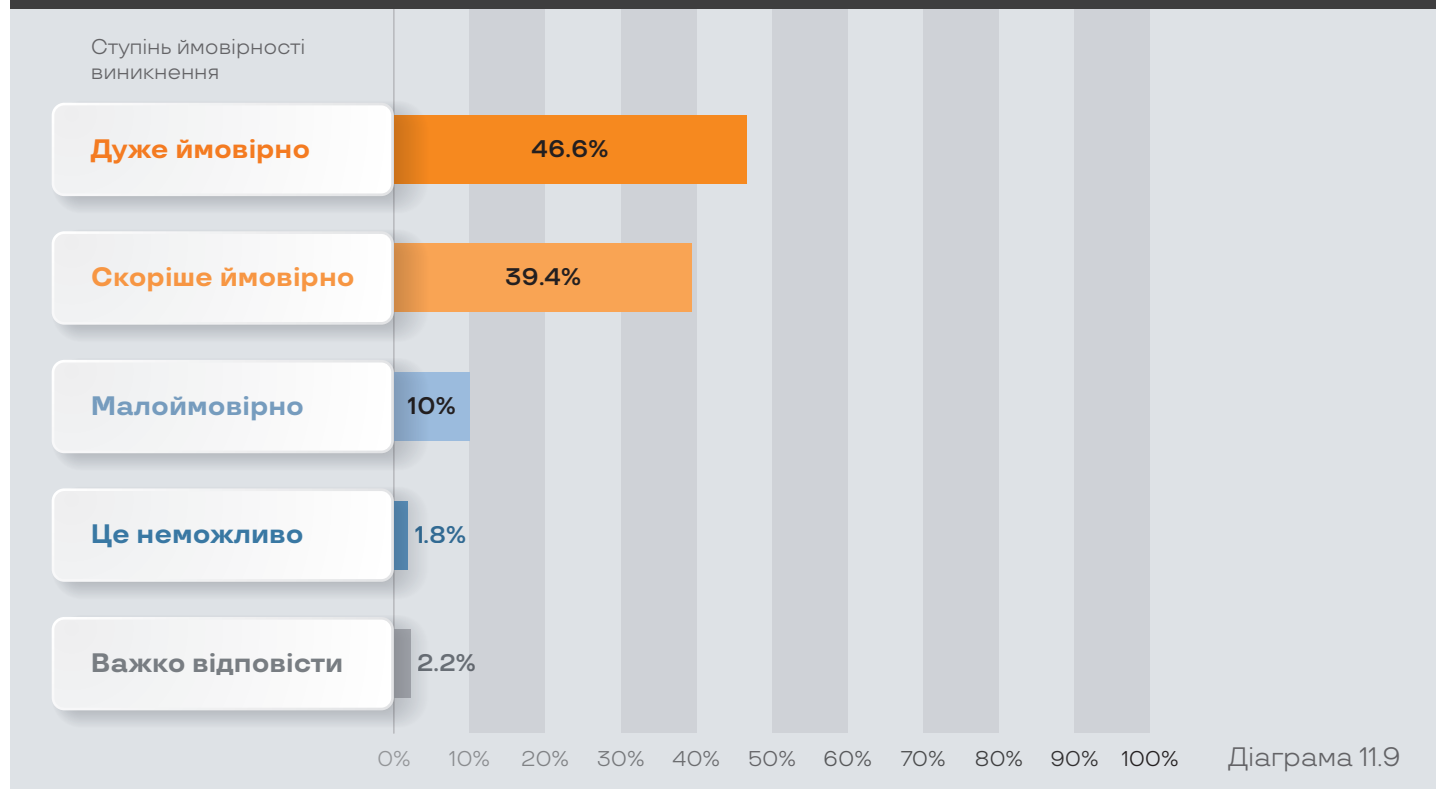
Відсутність інклюзивного простору та адаптованого робочого місця для осіб з інвалідністю

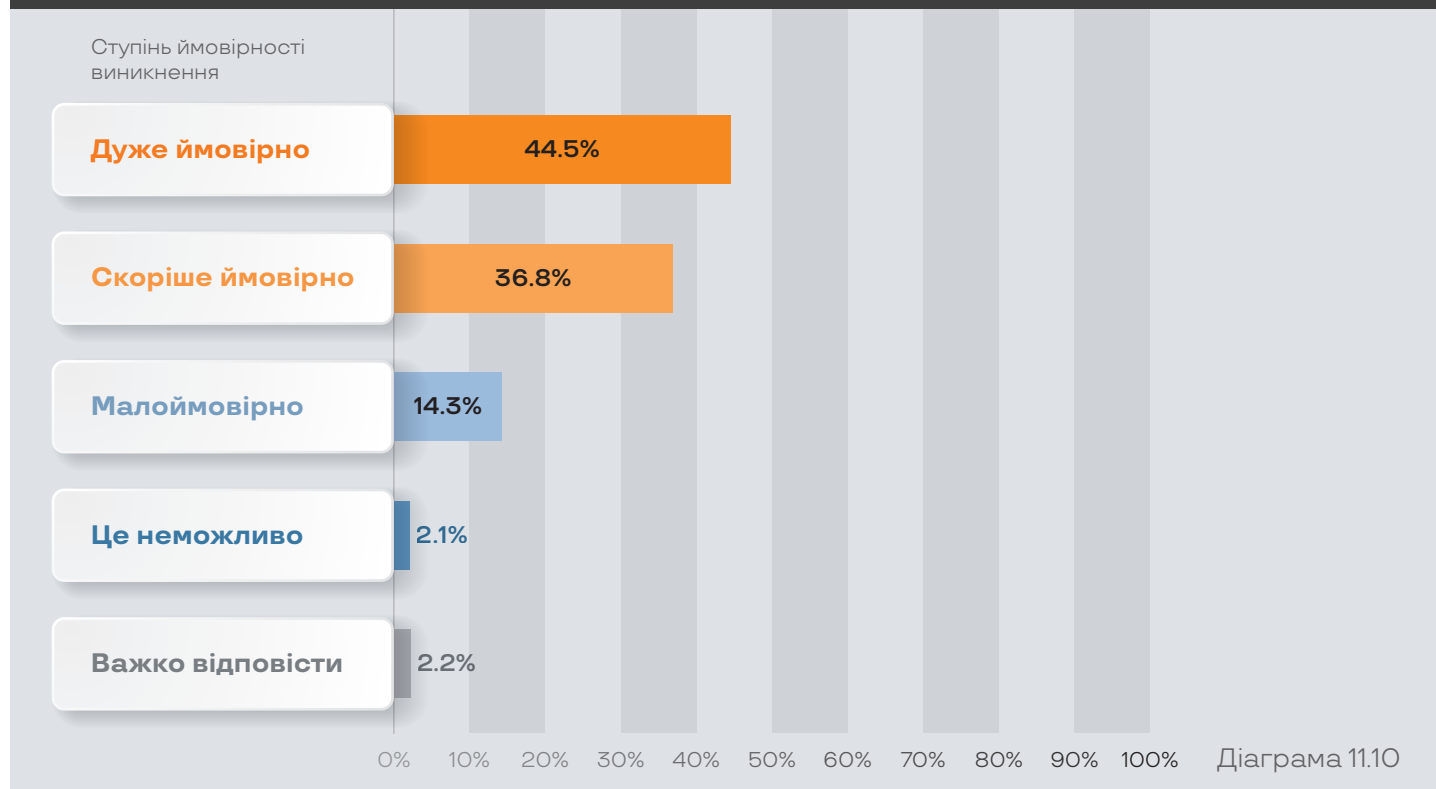
Нерелевантний досвід як працівника

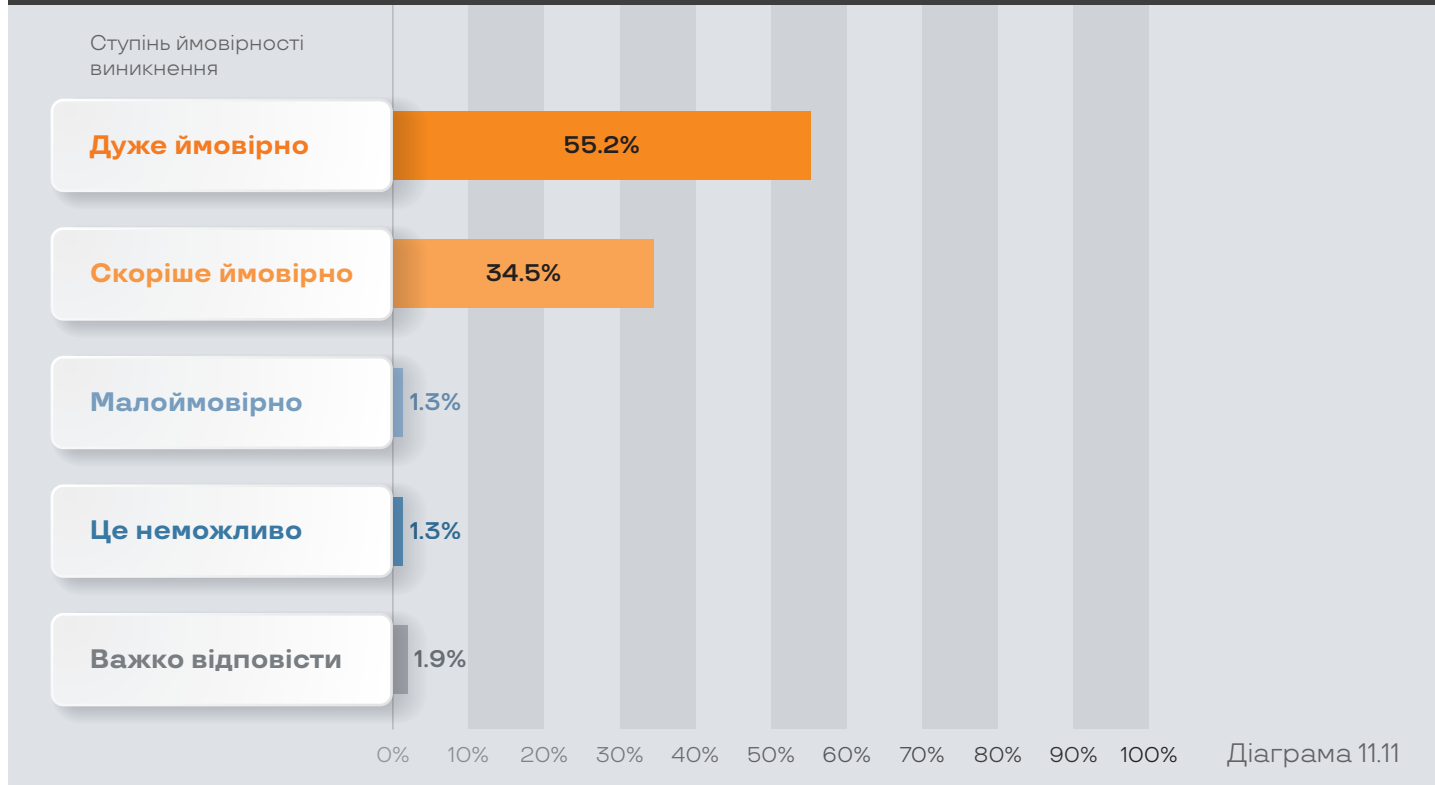
Нерозуміння суспільства

Проблеми з оформленням соціальних пільг

Проблеми з фізичним здоров'ям та труднощі з отриманням медичної допомоги

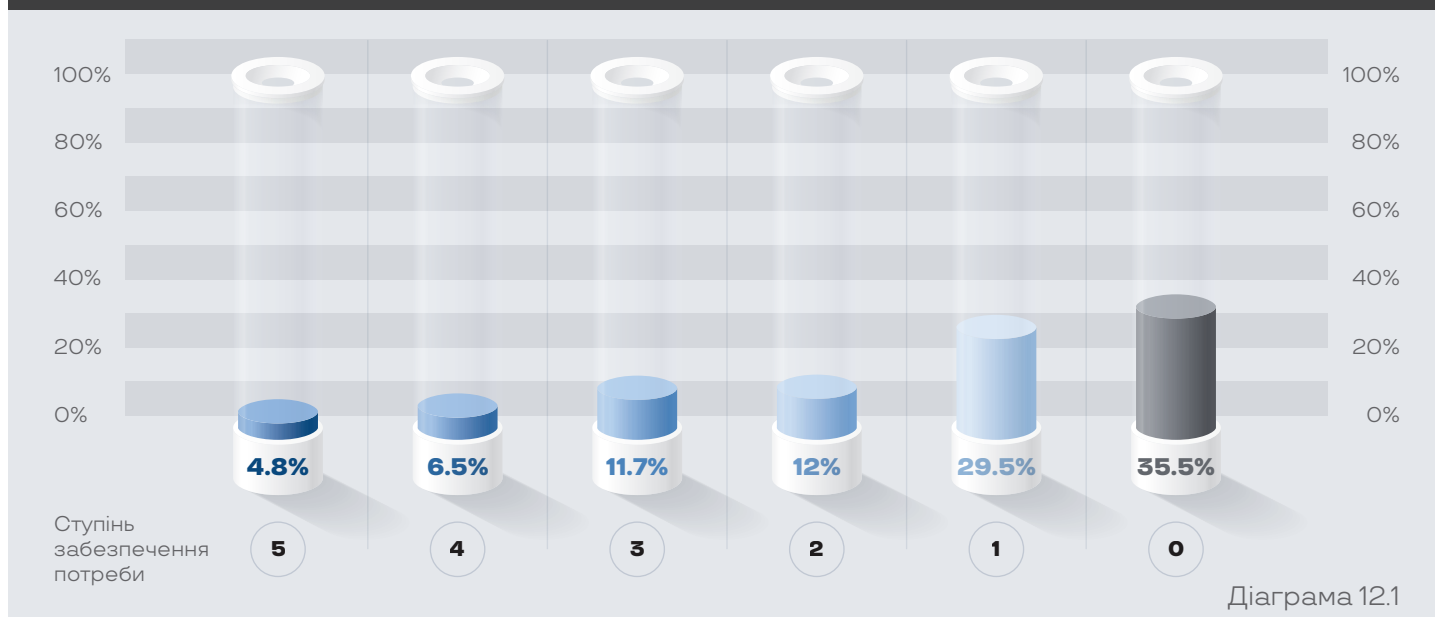

Також опитані ветерани мали можливість оцінити ступінь забезпеченості їхніх потреб на сьогодні. Оцінювання відбувалося за 5-бальною шкалою, де 5 – повністю забезпечено, 1 – зовсім не забезпечено, а 0 – немає такої потреби.

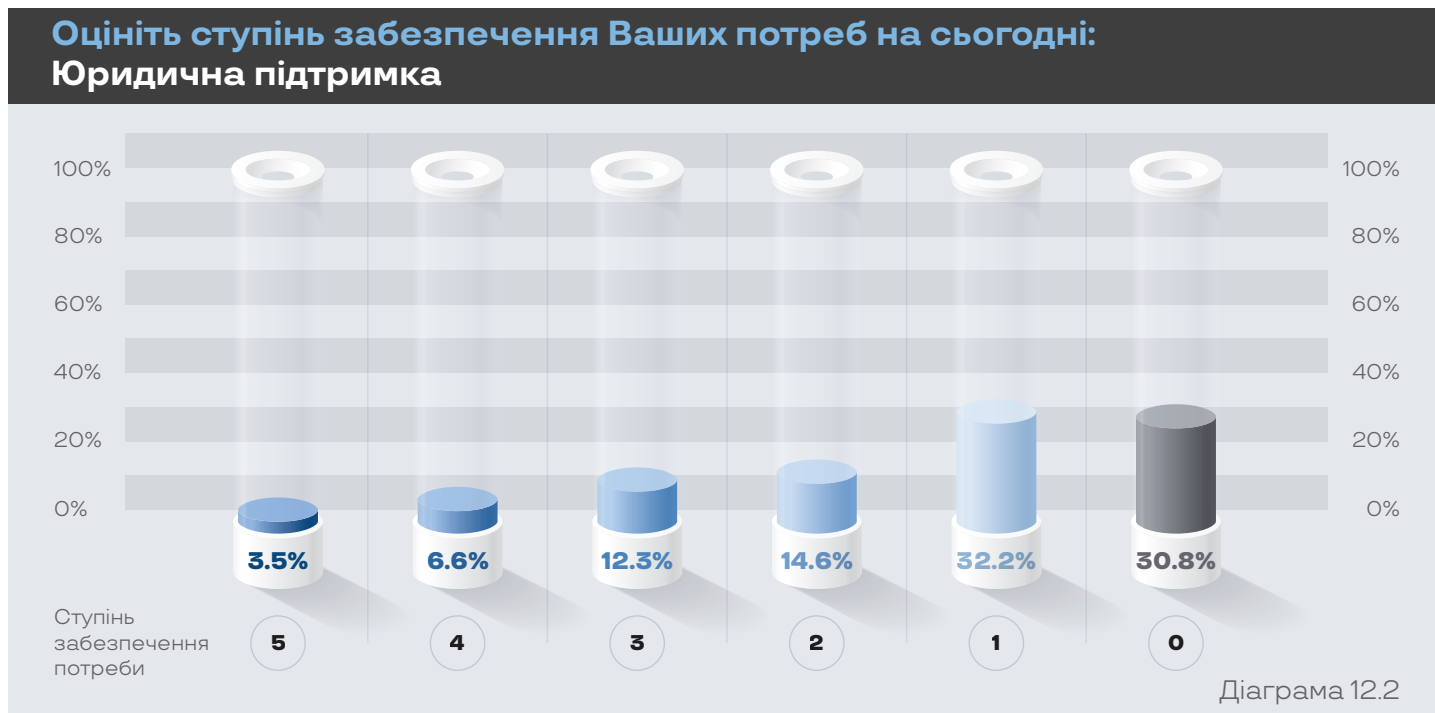
Результати оцінювання забезпечення потреб ветеранів:

1). Психологічна підтримка: переважна більшість опитаних – 35,5% – вказали, що на сьогодні не мають такої потреби. Водночас, 29,5% респондентів оцінюють забезпечення цієї потреби на "одиницю", 12% – на "двійку"; 11,7% – на "трійку"; 6,5% – на "четвірку" та 4,8% – на "п'ятірку" (див. Діаграма 12.1).

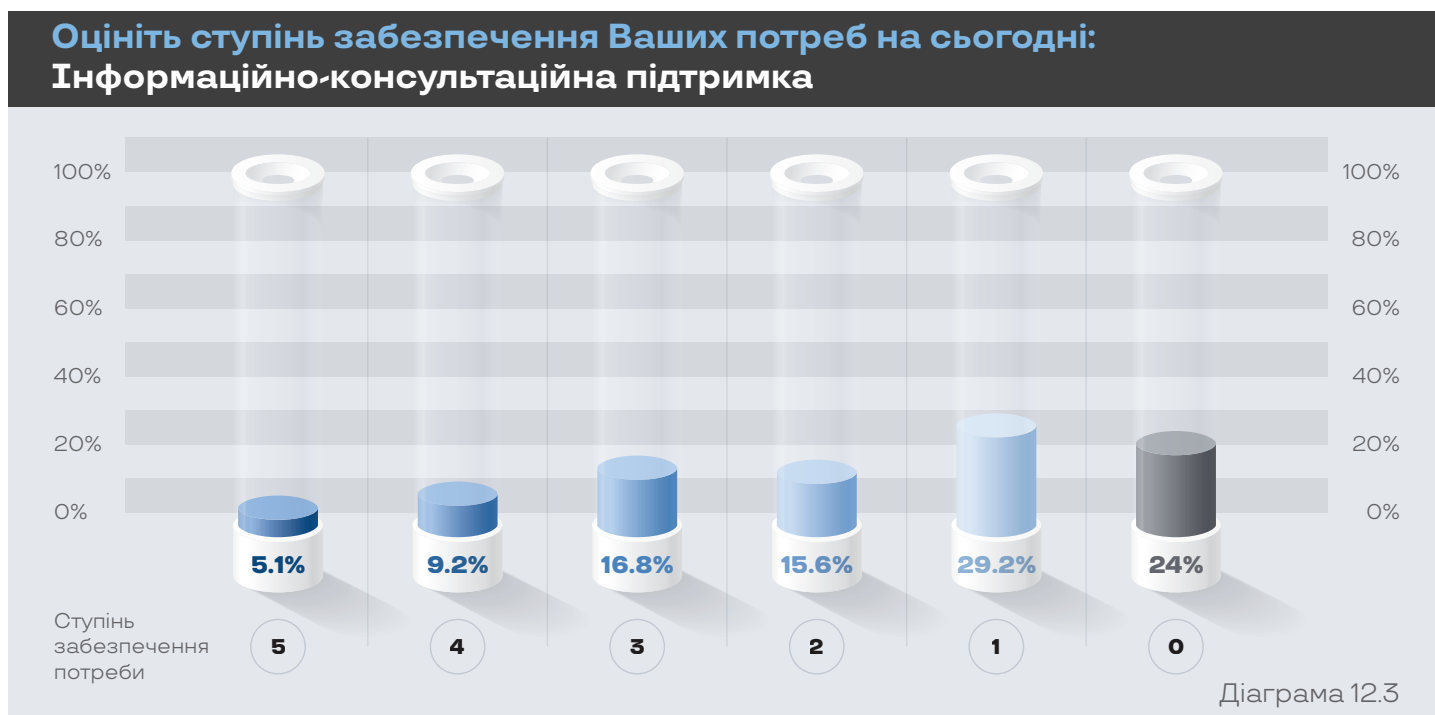
Оцініть ступінь забезпечення Ваших потреб на сьогодні: Психологічна підтримка

2. Юридична підтримка: для близько третини опитаних дана потреба не є нагальною – 30,8% відповідей. Натомість, серед тих, хто має таку потребу оцінюють її забезпечення переважно негативно: 32,2% – на “одиницю”, 14,6% – на “двійку”, 12,3% – на “трійку”; 6,6% – на “четвірку” та 3,5% – на “п’ятірку” (див. Діаграма 12.2).

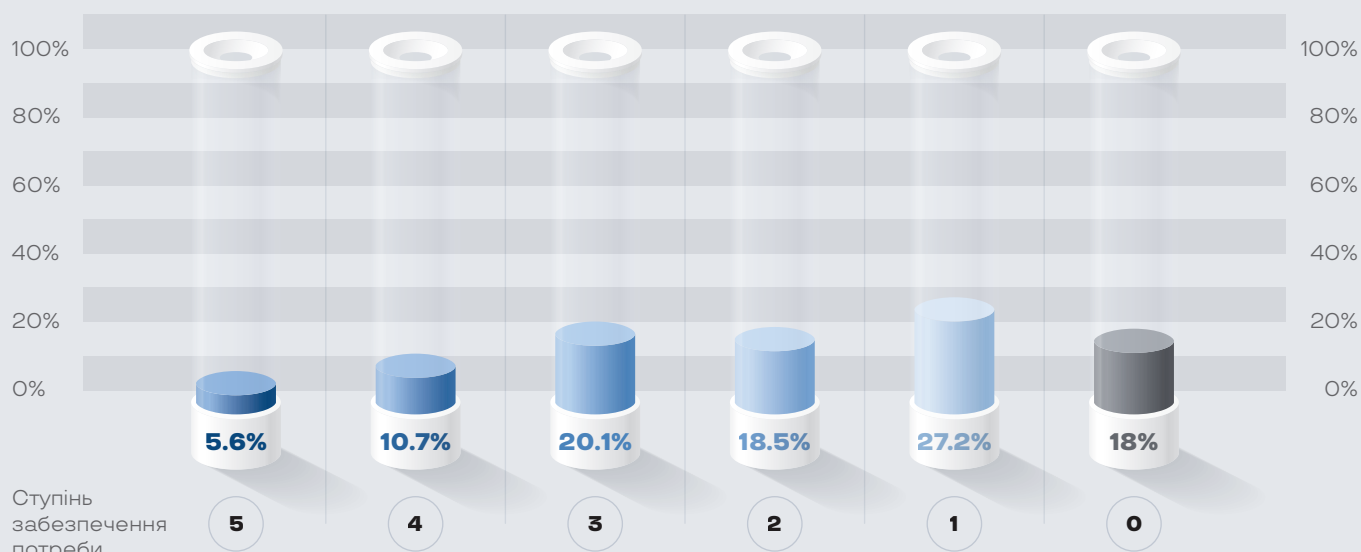

3. Інформаційно-консультаційна підтримка: потреба оцінюється переважно як малозабезпечена – 29,2% – на “одиницю”, 15,6% – на “двійку”, 16,8% – на “трійку”; 9,2% – на “четвірку” та 5,1% – на “п’ятірку”. Ще 24% – не мають на сьогодні такої потреби (див. Діаграма 12.3).

4. Медичне забезпечення: потреба оцінюється переважно як малозабезпечена – 27,2% – на “одиницю”, 18,5% – на “двійку”, 20,1% – на “трійку”; 10,7% – на “четвірку” та 5,6% – на “п’ятірку”. Ще близько 18% – не мають на сьогодні такої потреби (див. Діаграма 12.4).

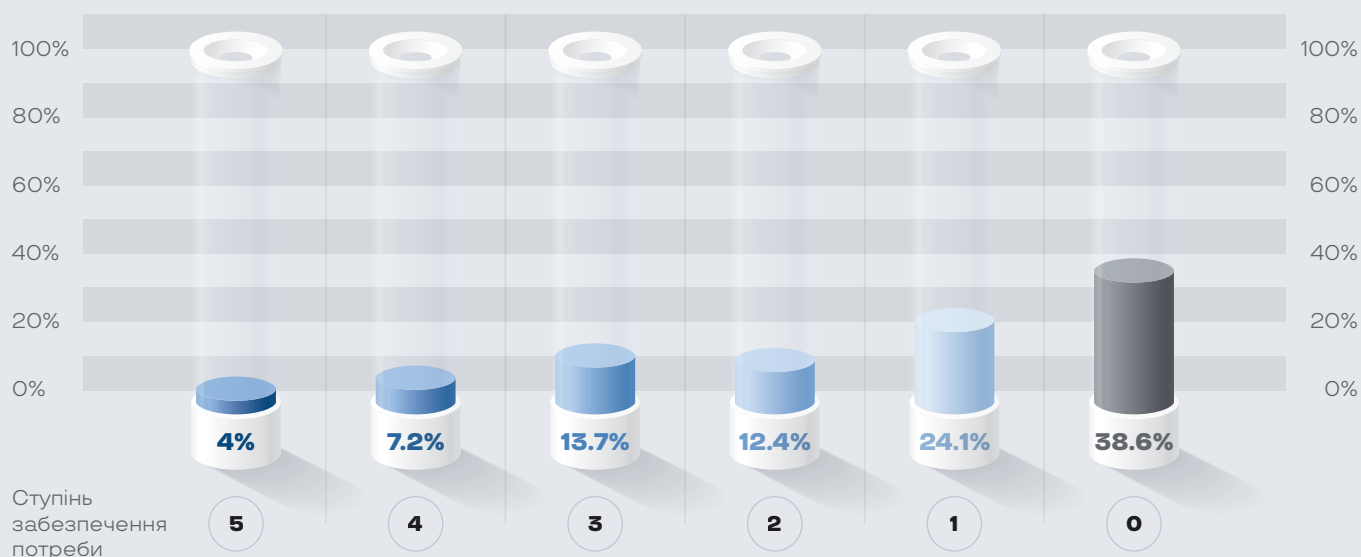
Оцініть ступінь забезпечення Ваших потреб на сьогодні: Медичне забезпечення

Діаграма 12.4

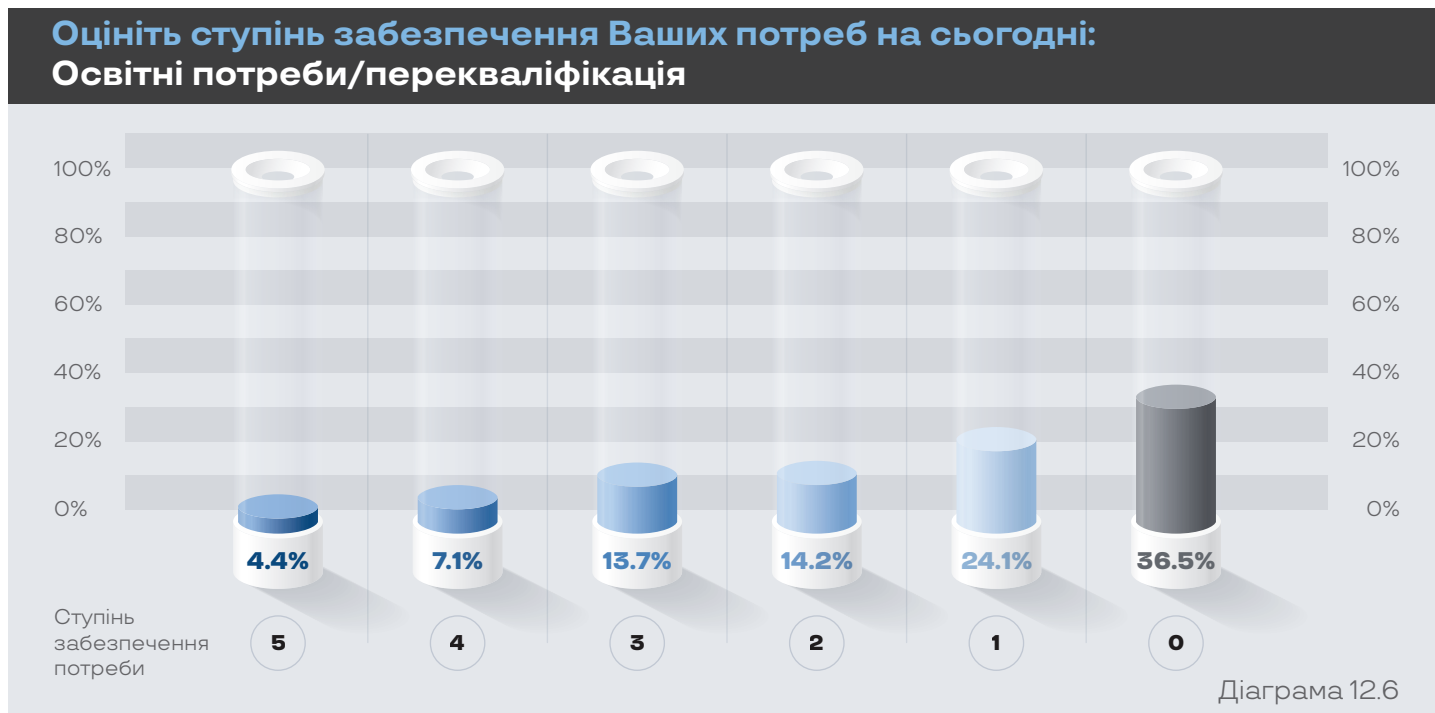
5. Фізична реабілітація та/або протезування: переважна більшість опитаних відзначили, що на сьогодні не мають такої потреби – 38,6% респондентів. Водночас, 24,1% респондентів оцінюють забезпечення цієї потреби на “одиницю”, 12,4% – на “двійку”; 13,7% – на “трійку”; 7,2% – на “четвірку” та 4,0% – на “п’ятірку” (див. Діаграма 12.5).

Оцініть ступінь забезпечення Ваших потреб на сьогодні: Фізична реабілітація та/або протезування

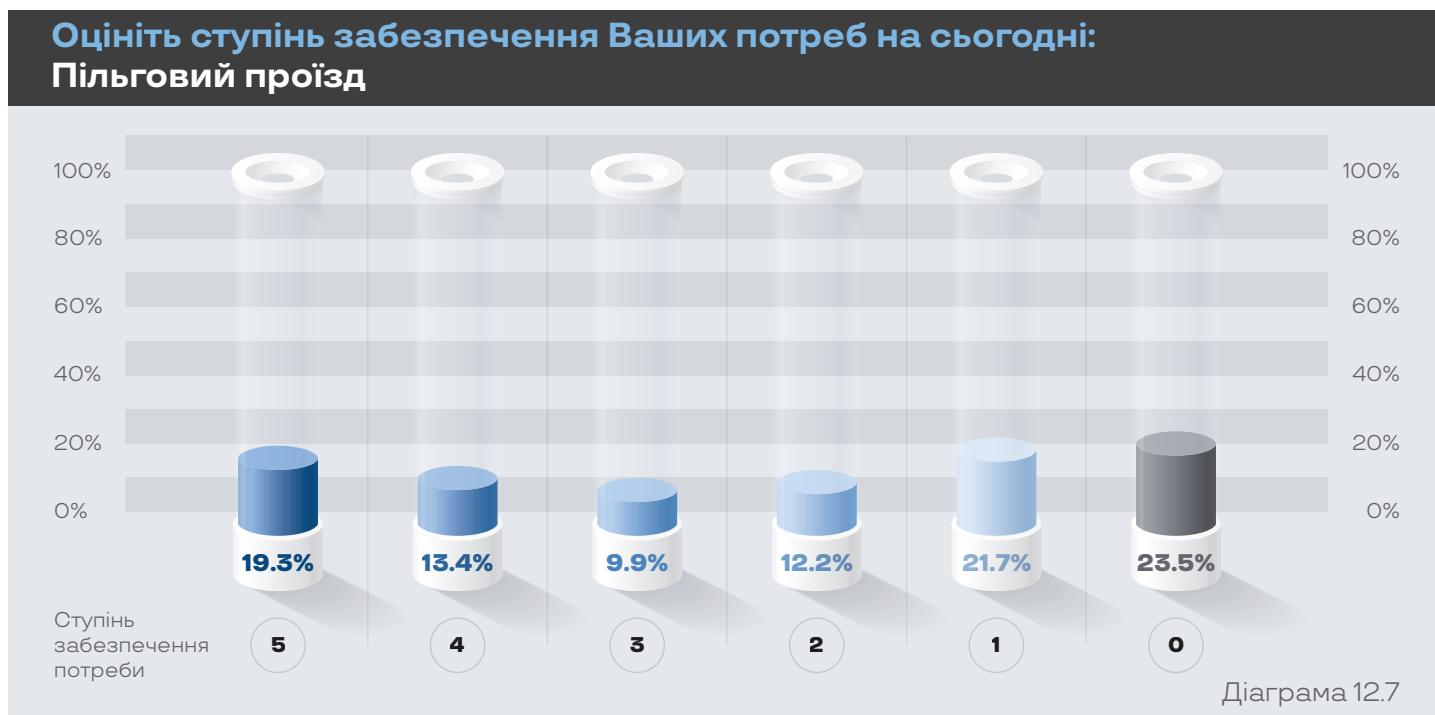

Діаграма 12.5

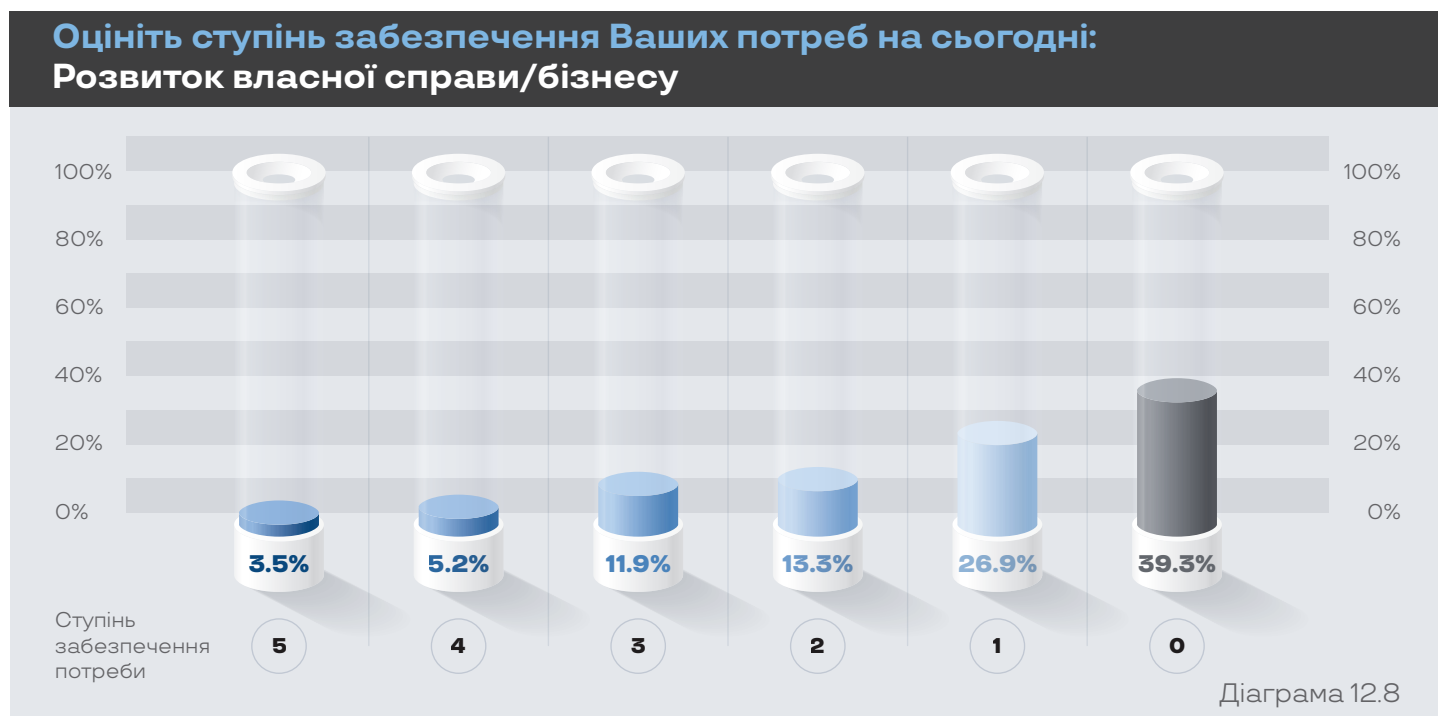
6. Освітні потреби/перекваліфікація: для близько третини опитаних дана потреба не є нагальною – 36,5%. Натомість, серед тих, хто має таку потребу оцінюють її забезпечення переважно негативно – 24,1% – на “одиницю”, 14,2% – на “двійку”, 13,7% – на “трійку”; 7,1% – на “четвірку” та 4,4% – на “п’ятірку” (див. Діаграма 12.6).

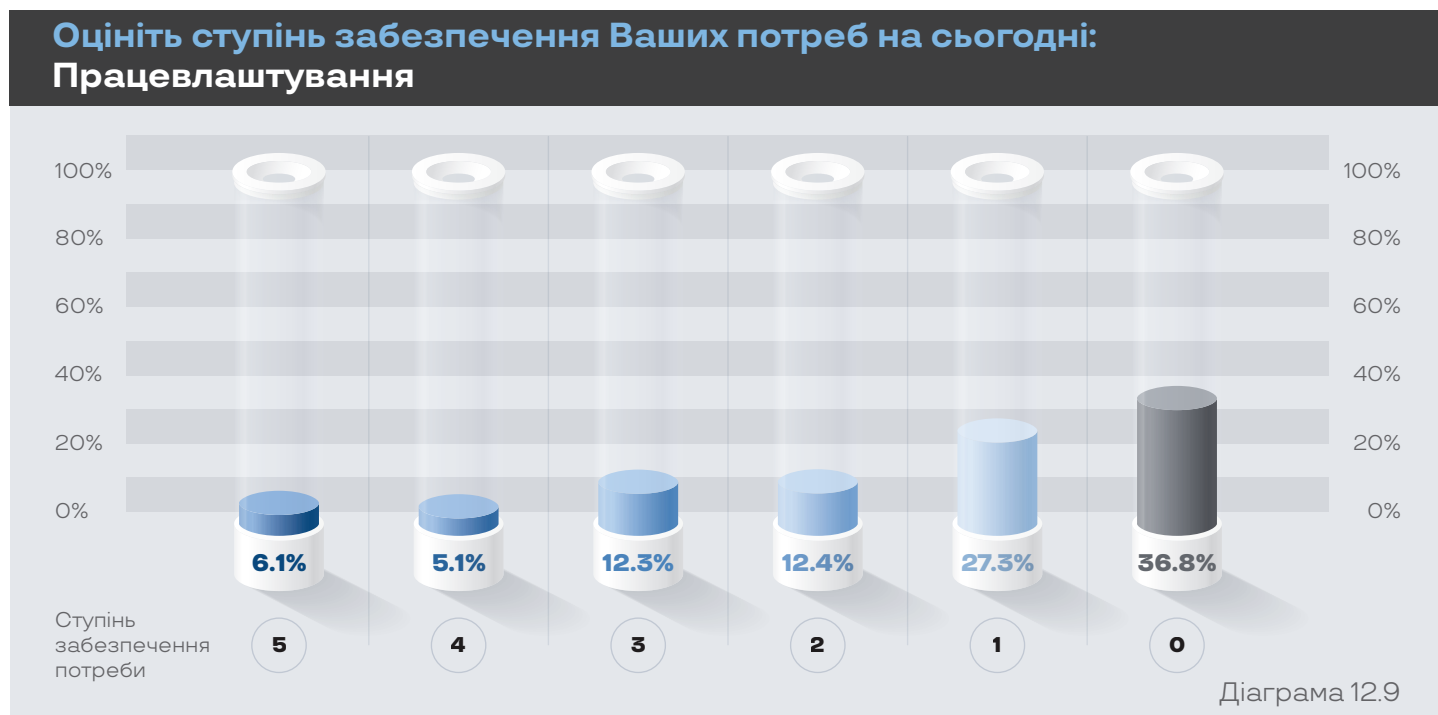
7. Пільговий проїзд: потреба оцінюється переважно як забезпечена – 21,7% – на “одиницю”, 12,2% – на “двійку”, 9,9% – на “трійку”; 13,4% – на “четвірку” та 19,3% – на “п’ятірку”. Ще 23,5% – не мають на сьогодні такої потреби (див. Діаграма 12.7).

8. Розвиток власної справи/бізнесу: переважна більшість опитаних відзначили, що на сьогодні не мають такої потреби – 39,3% респондентів. Водночас, 26,8% респондентів оцінюють забезпечення цієї потреби на "одиницю", 13,3% – на "двійку"; 11,9% – на "трійку"; 5,2% – на "четвірку" та 3,5% – на "п'ятірку" (див. Діаграма 12.8).

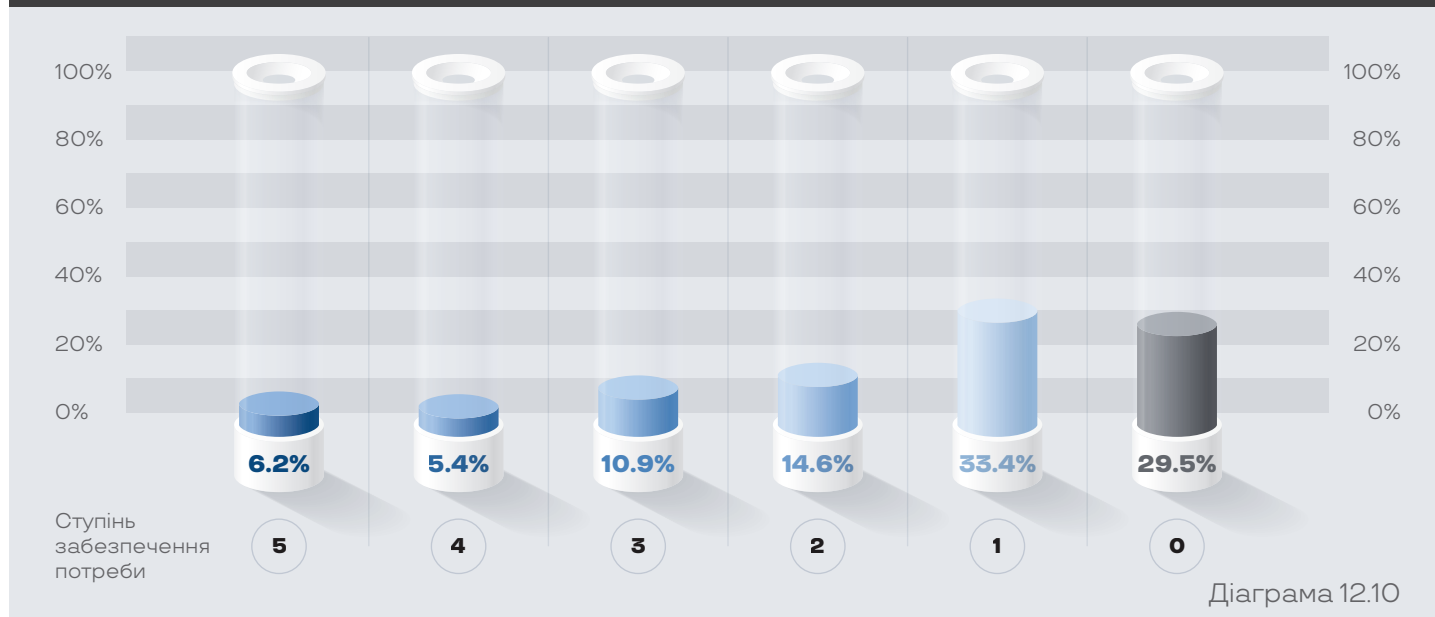

9. Працевлаштування: переважна більшість опитаних відзначили, що на сьогодні не мають такої потреби – 36,8%. Водночас, 27,3% респондентів оцінюють забезпечення цієї потреби на "одиницю", 12,4% – на "двійку"; 12,3% – на "трійку"; 5,1% – на "четвірку" та 6,1% – на "п'ятірку" (див. Діаграма 12.9).

10. Матеріальна підтримка родини: потреба оцінюється переважно як малозабезпечена – 33,4% – на “одиницю”, 14,6% – на “двійку”, 10,9% – на “трійку”; 5,4% – на “четвірку” та 6,2% – на “п’ятірку”. Ще 29,5% – не мають на сьогодні такої потреби (див. Діаграма 12.10).

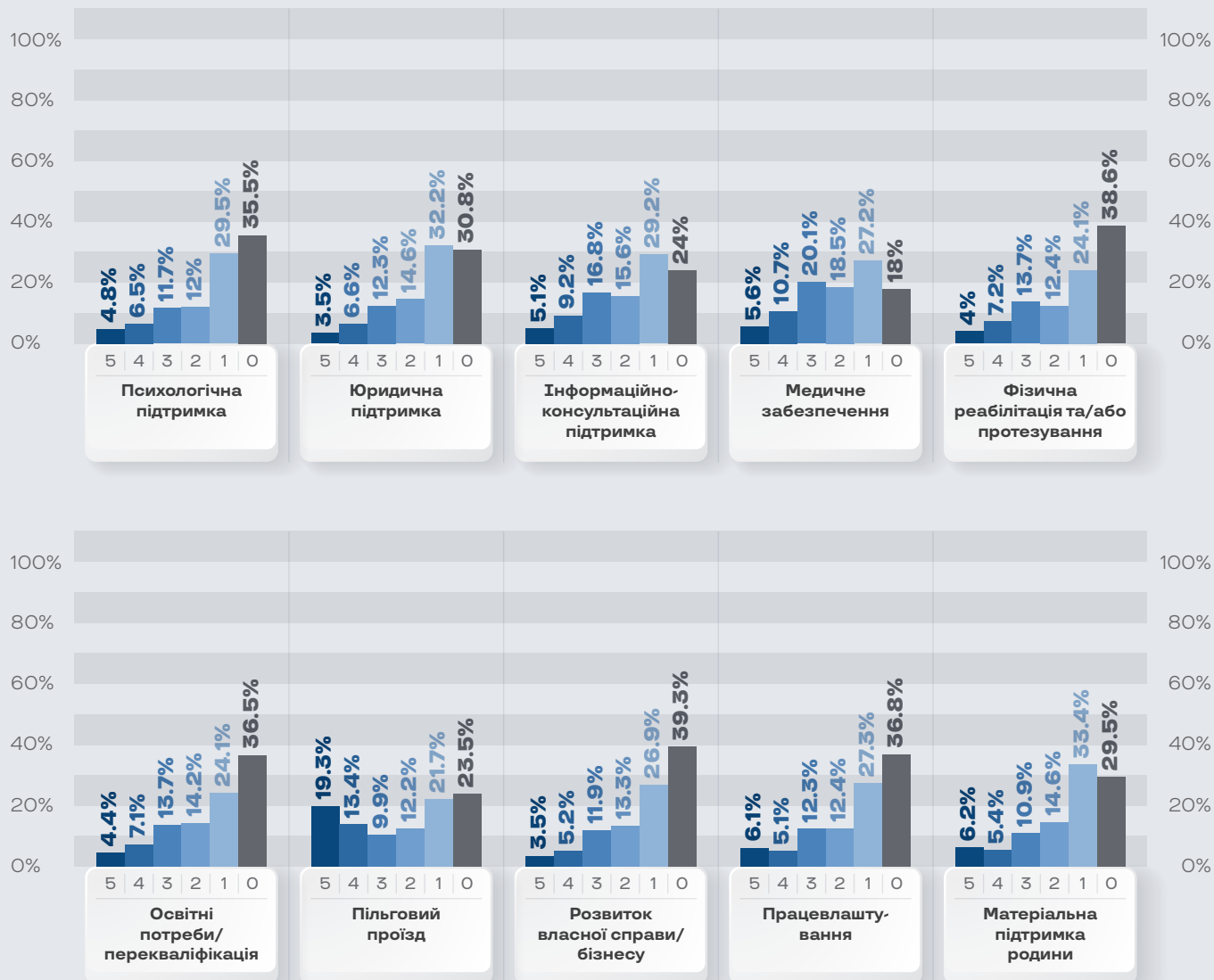
Оцініть ступінь забезпечення Ваших потреб на сьогодні: Матеріальна підтримка родини

Узагальненні дані оцінки респондентами ступеня забезпечення їх потреб представлені у Діаграмі 13.

Оцініть ступінь забезпечення Ваших потреб на сьогодні

Діаграма 13

Водночас, на питання “Якої підтримки Ви потребуєте зараз найбільше?”, абсолютна більшість вказали матеріальну підтримку – 40,8%. Психологічної підтримки потребують 17,4% опитаних; медичної – 18,2%; юридичної – 10,1%; освітньої – 6,4%; інформаційної – 7% (див. Діаграма 14).

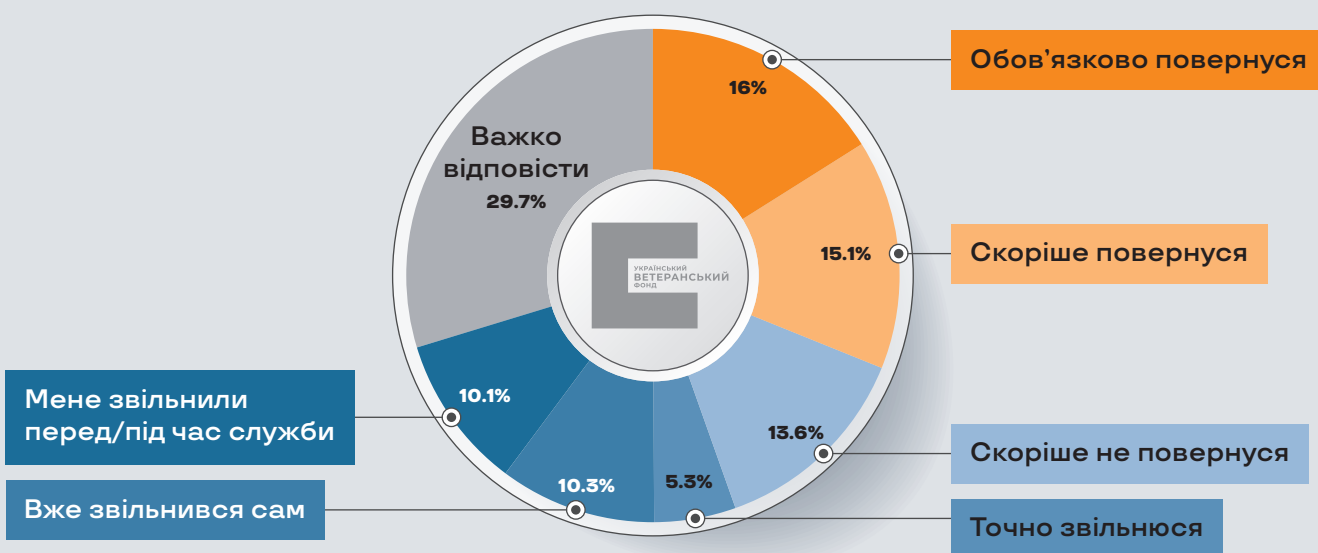
Підтримка, якої опитані ветерани потребують зараз найбільше

Діаграма 14

Опитування також показало, що у питаннях про майбутнє ветеранів переважає невизначеність. Так, на питання: “Чи плануєте Ви повернутися на попередню роботу після демобілізації?” 29,7% опитаних ветеранів вказали варіант “важко відповісти”. Натомість 16% вказали, що обов’язково повернуться; 15,1% – скоріше повернуться; 13,6% – скоріше не повернуться; 5,3% – вказали, що точно планують звільнитися. Ще близько 10,3% вказали, що вже звільнилися самі, а 10,1% – були звільнені до/під час служби (див. Діаграма 15).

Чи планують ветерани повернутися на попередню роботу після демобілізації

Діаграма 15

Порівняльний аналіз. Однією з поширених потреб ветеранів у цивільному житті є потреба працевлаштування. У зв'язку з масштабною мобілізацією від початку повномасштабного вторгнення та повернення на службу великої кількості ветеранів, однією з перспектив бути працевлаштованим після демобілізації є можливість повернутися на своє місце роботи, що, згідно з українським законодавством, має зберігатися за мобілізованим працівником. Водночас, війна та безпосередня участь у бойових діях може змінювати світогляд людей, їхні пріоритети та плани на життя. Враховуючи це, у своїх дослідженнях Український ветеранський фонд аналізує настрої військових та ветеранів щодо можливого повернення на своє робоче місце або створення власної справи. Вперше це питання було висвітлено у лютневому онлайн-опитуванні ветеранів у рамках дослідження “Потреби ветеранів 2023” та більш детально питання працевлаштування було розкрито у дослідженні “Потреби та перешкоди ветеранів при працевлаштуванні 2023”. Співставивши результати актуального опитування та попередніх, ми визначили характерні тенденції у настроях ветеранів щодо повернення до попереднього місця роботи після демобілізації:

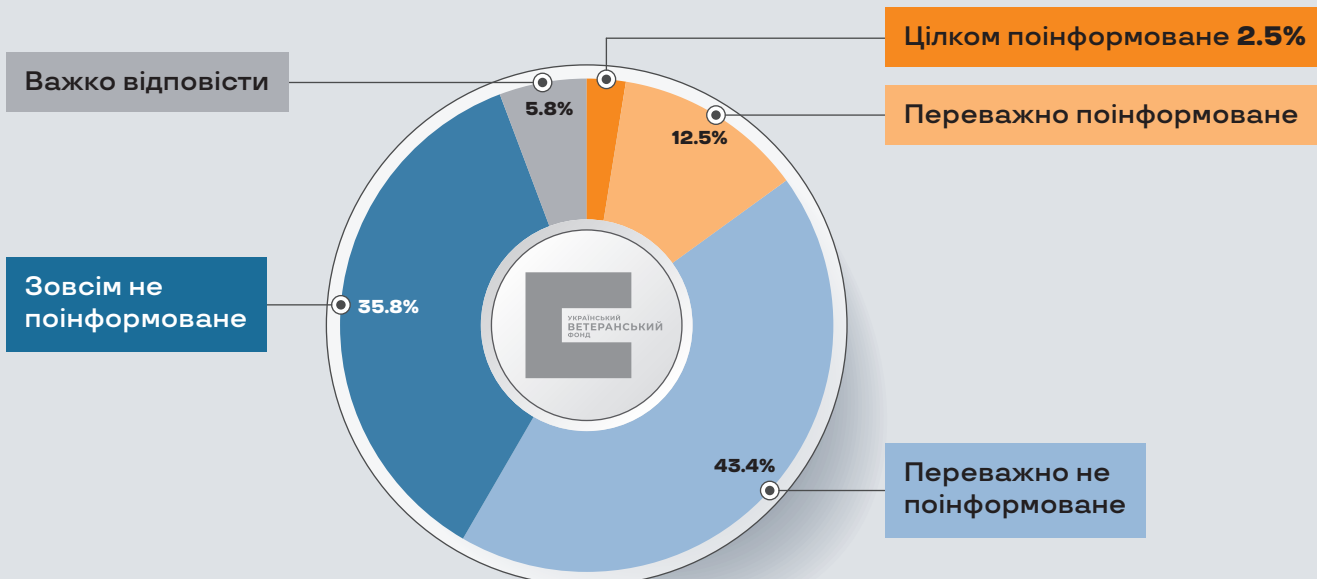
1. Існує стійка непевність щодо повернення до свого робочого місця після демобілізації. У кожному з досліджень на питання “Чи плануєте повертатися на попереднє місце роботи після демобілізації?” для близько третини респондентів було важко відповісти.

2. Частка респондентів, що планують повернутися до попереднього місця роботи після демобілізації стала меншою, за частку тих, хто не планує. У лютневому опитуванні планували повернутися на своє місце роботи більше половини респондентів, а вже у липневому опитуванні щодо працевлаштування їхня частка складає третину. У актуальному опитуванні також близько третини сумарно планують обов'язково повернутися, або скоріше повернуться до свого місця роботи після демобілізації.

3. Виникає потреба продовжувати досліджувати питання працевлаштування ветеранів та причини небажання повертатися на попереднє місце роботи після демобілізації. Особливої уваги потребує фактор звільнення перед та під час служби – як самовільно, так і незаконно роботодавцем. В актуальному опитуванні про такий досвід вказали сумарно близько 20% опитаних ветеранів.

На завершення опитування ветерани оцінили рівень поінформованості суспільства про потреби та проблеми ветеранів у цивільному житті. На думку 43,4% опитаних ветеранів суспільство переважно не поінформоване, 35,8% вважає, що зовсім не поінформоване. Близько 12,5% вважають, що суспільство переважно поінформоване, ще 2,5% вважають, що цілком поінформоване. Та для близько 5,8% було важко дати відповідь на дане питання (див. Діаграма 16).

Чи поінформоване українське суспільство про потреби та проблеми ветеранів у цивільному житті на думку ветеранів

Діаграма 16

Загальнонаціональне опитування. Результати вищезгаданого вересневого опитування Соціологічної групи “Рейтинг” в деякій мірі збігаються з оцінками ступеня ризиків для ветеранів після їх повернення з російсько-української війни, які відзначають і самі ветерани. Відповідаючи на питання: “Оцініть ступінь ризику таких явищ з ветеранами, які повернуться з російсько-української війни?” учасники загальнонаціонального опитування визначали дуже ймовірним ризик появи у житті ветеранів наступних явищ: психоемоційна нестабільність – 32%; проблеми з фізичним здоров’ям, труднощі з отриманням медичної допомоги – 31%; відсутність інклюзивного простору та адаптованого робочого місця для осіб з інвалідністю – 28%; проблеми з оформленням соціальних пільг – 28% та відсутність роботи – 22%.

Малоймовірними ризиками для ветеранів респонденти назвали ризики самогубств та порушення законів, участі в злочинності - кожний з цих двох ризиків відповідно отримав по 11% відповідей респондентів.

Говорячи про рівень своєї поінформованості щодо існуючого спектра проблем українських ветеранів, респонденти наголошували на високому рівні своєї обізнаності. Так, частка опитаних, які вважають себе “добре поінформованими” складає 18%, в той же час обрали варіант відповіді “скоріше поінформовані” – 35%. Варто зазначити, що у порівнянні з результатами опитування, проведеного у січні 2023 року (“добре поінформовані” склали 8%; “скоріше поінформовані” – 29%). Отже, у поточному опитуванні зафіксовано тенденцію до зростання рівня поінформованості пересічних громадян щодо існуючого комплексу проблем ветеранів в українському суспільстві.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Результати опитування підкреслили сталу тенденцію до зростання частки ветеранів, які переконані, що держава системно не виконує у повному обсязі обов'язки і гарантії, які передбачені державними політиками щодо підтримки ветеранів та їх родин. Майже менше, ніж за рік відсоток ветеранів, які вважають, що держава зовсім не виконує своїх зобов'язань перед ними зріс удвічі (жовтень – 21,4%, проти 8,3% у лютому 2023 р.)

Доречним було б зауважити, що суспільна думка, представлена у загальнонаціональному опитуванні Соціологічної групи "Рейтинг" також доволі критично і низько оцінює рівень виконання державою своїх обов'язків щодо ветеранів.

Враховуючи отримані результати, необхідним є проведення додаткових досліджень, як серед ветеранів, так і серед широкої громадськості, з метою визначення причин та можливих передумов до збільшення незадоволених діями держави. Також набуло актуальності питання проведення комплексних моніторингових досліджень програм, що вже впроваджуються в життя та заходів, направлених на реалізацію державних зобов'язань щодо їх ефективності та відповідності фактично існуючим запитам у ветеранів та їх родин.

2. Важливим індикатором для розуміння рівня згуртованості суспільства є показник поваги до захисників та захисниць України. Військовослужбовці та ветерани є частиною українського суспільства, яка приймає на себе головний виклик на полі бойових дій, нехтуючи більшістю благ цивільного життя, позбавлених кола власних родин та друзів. Тож ставлення з боку суспільства є одним з рушійних чинників, який надає сили та моральної підтримки. Проте результати актуального опитування демонструють тривожні сигнали – зневіри ветеранів у їх місії, їх діях та значущості для суспільства. Ветерани, котрі перейшли до цивільного життя, переконуються, що суспільство їх не поважає. Опитування ветеранів та військовослужбовців у лютому 2023 року продемонструвало – 4% опитаних вважали, що суспільство "зовсім не поважає" ветеранів, цей показник зріс удвічі, у жовтні 2023 року і склав 9,8%. Загалом в актуальному опитуванні частка ветеранів, які переконані у відсутності поваги до них у суспільстві становить 44,1% проти 25,4 % у лютому 2023 року (сумарні відповіді по категоріям "зовсім не поважає" + "скоріше не поважає").

Якщо звернути увагу на результати Соціологічної групи "Рейтинг", то загальнонаціональна позиція громадянського суспільства демонструє збереження високих показників поваги серед суспільства до ветеранів. Загальна кількість позитивних відповідей становить 79% опитаних ("скоріше поважає" – 54% + "однозначно поважає" – 25%). Проте в порівнянні з січнем 2023 року також простежується стала тенденція до зниження рівня поваги серед суспільства до ветеранів – 91 % ("скоріше поважає" – 38% + "однозначно поважає" – 55%).

Отримані результати є показниками виникнення соціально-негативних явищ, які при відсутності оперативного реагування можуть призвести до формування "точок" соціального відчуження у суспільстві. У зв'язку з цим є доцільним запровадження глибинних досліджень щодо визначення індикаторів, які провокують падіння поваги у суспільстві, впровадження заходів до їх усунення та превентивних дій для упередження їх розвитку у майбутньому.

3. Ветерани після демобілізації змушені проходити доволі складний процес – повернення до цивільного життя. Завдання держави та суспільства сформувавши простий, зрозумілий та доступний алгоритм усіх етапів реінтеграції захисників та захисниць України, включивши, до цього алгоритму усі ймовірні ризики, з якими ветеран може зустрітися та, враховуючи досвід інших ветеранів, запропонувати інструменти їх уникнення або ж подолання, зменшення негативних наслідків.

Поточне опитування засвідчило збереження актуальності для ветеранів таких ризиків як: проблеми з фізичним здоров'ям та труднощі з отриманням медичної допомоги; психоемоційна нестабільність; відсутність інклюзивного простору та адаптованого робочого місця для осіб з інвалідністю; незрозуміння суспільства; проблеми з оформленням соціальних пільг; відсутністю роботи. Виникнення саме цих ризиків, на думку ветеранів, має високий ступінь ймовірності у їх житті. Як видно з відповідей респондентів, для ветеранів більшої ваги у цивільному житті набувають питання двох пріоритетних сфер: перша – відновлення та збереження здоров'я; друга – самореалізація. Важливо звернути увагу на актуалізацію проблематики не лише пошуку роботи, а і створення умов інклюзивного робочого простору. Відсоток осіб з інвалідністю зростає і ця тенденція буде прогресувати на роки й після перемоги, тому завданням держави та суспільства є посилення роботи щодо впровадження інклюзії в усіх сферах життя.

Необхідно зауважити, що громадська думка, висловлена у вересні 2023 року в загальнонаціональному опитуванні визначила наступні ризики для ветеранів. До найбільш вірогідних увійшли: психоемоційна нестабільність; проблеми з фізичним здоров'ям та труднощі з отриманням медичної допомоги; відсутність інклюзивного простору та адаптованого робочого місця для осіб з інвалідністю; незрозуміння суспільства; проблеми з оформленням соціальних пільг; відсутністю роботи. Можна відзначити високий рівень спорідненості серед поглядів на проблему у ветеранів та громадянського суспільства, що є результатом збільшення частки родин військовослужбовців, зростання чисельності ветеранів на робочих місцях у цивільних професіях.

4. Необхідним елементом побудови суспільної злагоди є розуміння потреб один одного, для чого потрібно мати бажання консолідації суспільства навколо проблеми та доступ до повної інформації щодо неї. Відсутність інформації, або її недостовірність, провокують формування міфів, слухів, упереджень, результатом чого може стати погіршення якості діалогу між ветеранами та суспільством. Так, результати опитування показали великий відсоток тих ветеранів, які вважають, що суспільство у своїй більшості не поінформоване про їх проблеми – 79,2% респондентів (сумарно з: “переважно не поінформоване” – 43,4% + “зовсім не поінформоване” – 35,8%). Таким чином, у захисників та захисниць України формується враження про те, що суспільство, не маючи достатньої інформації про їх життя, потреби, може сформувати хибне враження і не розуміти ветеранів.

Цікавим є той факт, що, відповідно до загальнонаціонального опитування Соціологічної групи “Рейтинг” у вересні 2023 року, зростає частка населення, яке вважає себе поінформованими про проблеми ветеранів. У даному аспекті доречним є проведення моніторингу інформаційних кампаній та посилення інформативного контенту за рахунок залучення до аналізу і підготовки різноманітних матеріалів саме ветеранів.

Фото на обкладинці

© Дмитро Козацький

Фото на третій сторінці

© Олег Тютюнов

Дизайн, верстка та інфографіки

Олесь Олійник

УКРАЇНСЬКИЙ
ВЕТЕРАНСЬКИЙ
ФОНД